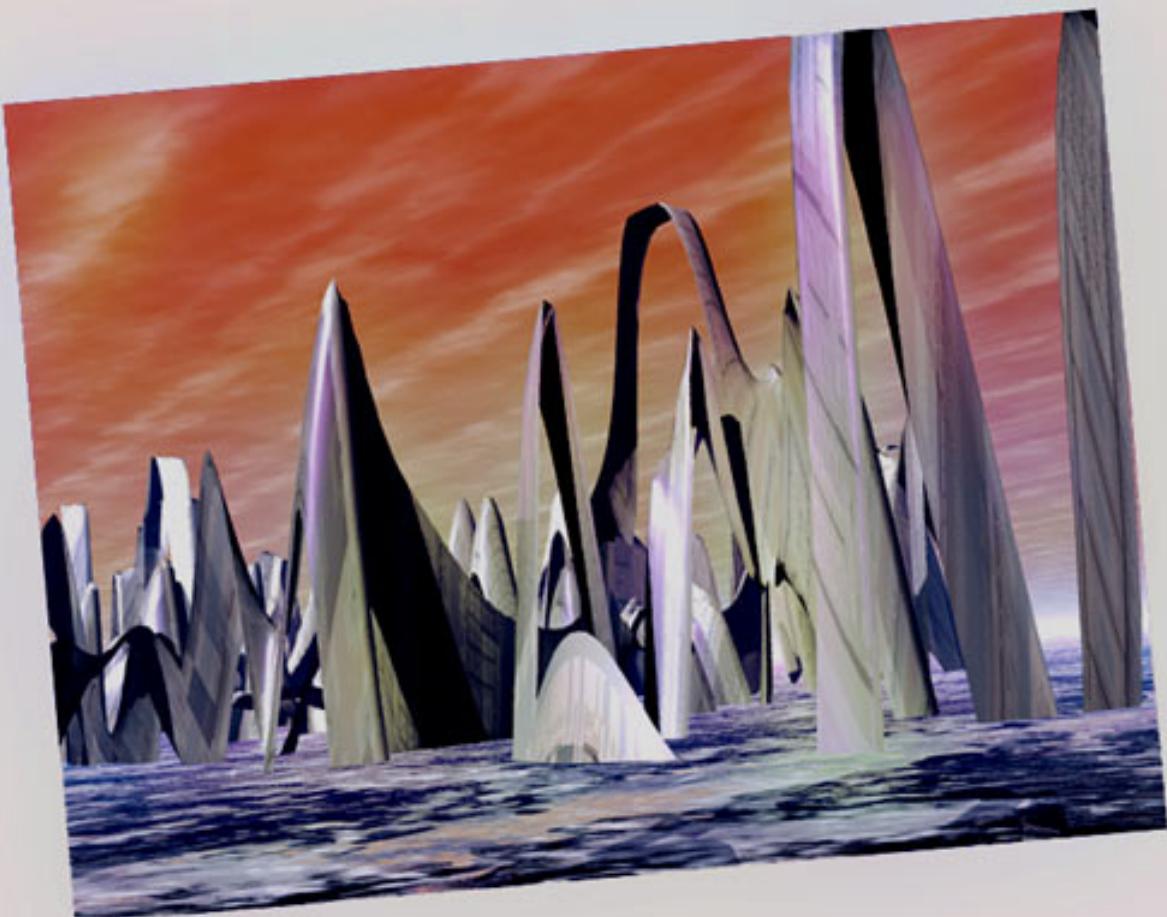

PARSÉK 97

BOŽIĆ 2007.

TATJANA JAMBRIŠAK 2001

**30 GODINA PARSEKA
1977. - 2007.**

UVODNIK

Štovani štioče, "Parsek" završava jednu, mogli bismo komotno reći, dobru godinu. To je svakako dobra vijest.

S druge strane, ako bih trebao birati vijest godine, barem što se tiče hrvatskog SF-a, onda je to svakako novi književni časopis za znanstvenu fantastiku, UBIQ. Taj časopis, svojom pojavom na ovogodišnjoj izložbi Interliber, predstavlja novu snagu s kojom treba računati. Ono što je važno, jest predviđena zastupljenost kritičkih i uopće faktografskih tekstova, što je do sada bolno manjkalo

hrvatskom SF-u, barem na način da bi se sustavno poticalo pisanje takvih tekstova i njihovo objavlјivanje. Ne kažem da napora nije bilo i ranije, no UBIQ već u prvom broju posvećuje toj vrsti napisa skoro trećinu sadržaja. Osobno, mogu se samo nadati kako će urednici - Tomislav Šakić i Aleksandar Žiljak - nastaviti tim smjerom. Što se pak priča tiče, izbor u prvom broju UBIQ-a daje naslutiti (i) buduću visoku kakvoću časopisa.

**Martina Adamec i Anton Hernaut
vjenčali su se u Zagrebu
dana 24 studenog 2007. godine.**

ČESTITAMO!

S druge strane, ostaje pitanjem može li polugodišnji, odnosno (*pro futuro*, nadajmo se) kvartalni časopis okrenut isključivo hrvatskim autorima nadomjestiti ono na što je hrvatski čitatelj već desetljećima naučen, i u čemu je s pravom razmažen: mjesecni časopis za znanstvenu fantastiku? Naime, koliko god UBIQ bio selektivnim i pažljivo uređenim, ostaje činjenicom da hrvatski čitatelj nema više dodira s tekućom stranom produkcijom SF priče, kao ni mogućnost upoznati se s klasičnim starijim radovima, u onom dijelu gdje to nisu bili pokrili "Sirius" i "Futura".

Plašim se da je tu ostala zjapiti praznina, i - kako stvari stoje - ne će se uskoro popuniti. No, ono gdje će je UBIQ zacijelo popuniti, jesu baš domaće priče. Budimo realistični, u situaciji gdje hrvatska SF scena (joj, kako ne volim taj izraz: "scena"!) obiluje tematskim natječajnim zbirkama - što je očito postalo nekom vrsti mode, iako ne od jučer - kvalitetna priča koja tematski, ili pukom veličinom, ne ulazi u gabarite nekog konkretnog natječaja, ima dobre šanse ostati u ladici do daljnjega. To jest, ako ne nađe puta do fanzina!

Zato se ne mogu žaliti na kvalitetu priča koje dolaze za "Parsek", kako onih koje pišu renomirani autori, tako i onih koje dolaze od debitantata. U ovom broju imamo, dakle,

(redom) Aleksandra Žiljaka, Terezu Rukober, Zvonka Bednjanca i Zorana Vlahovića. K tome, još i izvješće s ovogodišnjih konvencija iz (ponekad otrovnog) pera Dalibora Perkovića, kao i 27. po redu KVČR. No, po prvi put imamo i *classic reprint*, priču Ksavera Šandora Gjalskog.

Što se potonjeg tiče, mogu samo reći da proučavanje povijesti hrvatske žanrovske književnosti (naime, svrstamo li uopće autore poput Gjalskog u žanr), zaslužuje poseban osvrt, i puno rada u buduće.

Za kraj, samo ču podsjetiti kao Tvoj omiljeni fanzin, dragi štioče, izlazi još od 1977. godine. No, nismo imali nikakvih specijalnih proslava, samo puno rada. Tako će biti i dalje.

A sad, na čitanje!

U Zagrebu, 25. prosinca 2007.

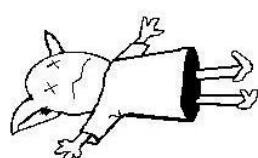
"Parsek" na webu:

<http://parsek.sfera.hr/>

i još:

<http://parsek.blog.hr/>

B.Švel

Autor ove priповјести jednako je poznat i po dugim novelama, kao i minijaturama...

Aleksandar Žiljak

VRIJEME PROMJENA

"Neću! Dosta mi je više, čuješ! I tebe i tvoje motorke!"

"Ali..."

"Dosta!!! Misliš da je meni zabavno bit' svako malo rasječen motornom pilom?"

"Ali, kad..."

"Ne dolaziš više u obzir! Nađi si nekog drugog!"

"..."

"Uostalom, već bi i zadnjem debilu dosadilo!"

"Zapravo... Znaš, i meni je dosta te pile... Bučna i teška u vražju mater!"

* * *

"Blago tebi, ti si neprestano nasmiješen. A pogledaj mene. Stalno namrgoden, stalno tužan, po cijele dane, dan za danom, dan za danom... Mislim... A šta se ti ceriš, zeleni?"

* * *

"Znaš šta, nas dvoje ćemo se ozbiljno posvađati!"

"Ali, dušo..."

"Stalno jedno te isto... Mislim, pun kufer mi je da me stalno zaskakuješ. Tuc-tuc na brzaka i onda odeš!"

"Ali, gledaj..."

"A možda ja volim misionarski položaj, ha? To ti nije palo na pamet? Ili ti na leđima, a ja na tebi? Ni toga se nisi sjetio, je li?"

"Pa..."

"Eto, vidiš! A sve što ti umiješ je tuc-tuc zguza! I to još na prepad!"

"U stvari... I meni je palo na pamet malo promjene. Evo, na primjer... Baš se pitam... bi l' mi ga malo pušila?"

* * *

"Dakle, mladiću, vi ste odvratni! Pa nasred ulice! Odvratno!"

"A izvinjavam se, gospodo, nisam ja kriv šta svakih pet sekundi pozelenim i povratim! I ne, nisam pio. Kunem vam se, nisam pijan!"

* * *

"A gledaj onog tamo! Da mi je samo znati kako mu je glava još čitava od lupanja u taj zid? Tebi se fućka, ti samo sjediš tu i smiješ se po cijeli dane. A ja moram biti namrgoden i tužan i žalostan, non-stop, dan za danom, dan za danom. Hej, šta radiš! Ma, pusti mi kutke usana! Gledaj ga! Puštaj! Ma... Jesi smiješan! K'o onaj što iskače iz kutije! E baš si smiješan, nemoj, sad će se i ja početi... HA HA HA HAHAHA!"

* * *

Bane
administrator

Svima na ovom forumu: POJMA NEMAM ŠTO JE, JASNO!!! PRESTANITE ME VIŠE GNJAVITI!!!! Dok se ne vidi šta je, isključujem svima smajliće!

Kombinacija motiva konačnosti i androida daje nam ovu punokrvnu znanstvenofantastičnu priču.

Tereza Rukober

SUOČAVANJE S KONAČNOŠĆU

Ivan je promatrao visokog muškarca kako se naglo budi i izlazi ispod luka za regeneraciju. Napravio je nekoliko sigurnih koraka, nasmiješio se i sjeo pored Ivana.

- Evo me, odmoren i naspavan. Nadam se da niste dugo čekali.

- Ne, naravno da nisam - odgovorio je Ivan. Regeneracija je trajala manje od minute.

- Naspavan? - upitao je zbumjeno trenutak kasnije.

- Šalim se. Želim reći da se osjećam kao da sam se naspavao.

Ivan se nasmiješio i klimnuo glavom:

- Još uvijek mi nije jasno - rekao je - zašto su me poslali baš k vama?

- Čudi vas što su vas poslali psihologu koji je *izgrađen*?

- Da, očekivao sam da će me poslati liječniku koji je *rođen*. Mislim, samo zbog boljeg međusobnog razumijevanja.

- Pa, baš zbog razumijevanja ste ovdje. Vidite, ja se bavim problemima suočavanja s konačnošću. Malo *rođenih* psihologa se time bavi.

Ivan je klimnuo glavom:

- Shvaćam. Samo mi nije jasno zašto je tako. Mislim, i vi i mi se moramo suočiti s konačnošću.

- Da, to je točno. Ali razlika je u tome što mi svoju konačnost možemo izračunati točno, u dan. A vi ne možete.

- Baš točno u dan? Vi stvarno znate dan kada ćete umrijeti?

- Da, skoro doslovno. Znam koliko mi je regeneracijskih ciklusa preostalo. Vidite, svako izgrađeno tijelo može se regenerirati točno dvadeset tisuća puta.

- A to je... - Ivan je pokušao izračunati

- Oko pedeset i pet godina, ako se regeneriramo jednom na dan - preduhitrio ga je psiholog.

- To je malo, puno manje od našeg životnog vijeka.

- U stvari i nije. Vi ste budni samo šesnaest sati na dan, mi imamo dvadeset i četiri; to je skoro za trećinu više. Također, nama treba samo desetak godina da dosegnemo potpunu psihičku zrelost - vama treba dvadeset i više. I na kraju, vi proživljavate razdoblje starosti, u kome vam tijelo slabiti, mi toga nemamo. Kad se sve zbroji, tu smo negdje.

Ivan se smiješio zbumjeno:

- Da, valjda je tako.

Nakon toga se zamislio i počeo računati na glas:

- Moj sin dobiva pet godina, puta tristo šezdeset pet je otprilike tisuću osamsto. Ako

oduzmem polovinu zbog spavanja, to je kao da ima devet stotina regeneracijskih ciklusa.

- Zašto ste oduzeli polovinu a ne trećinu?

- Djeca trebaju puno sna. Mojem sinu je tek četiri godine.

- Shvaćam. I kad se sve zbroji, vašem sinu je ostalo više vremena nego meni.

- Da? Uh... - Ivan je zastao i nasmiješio se zbumjeno - Htio sam reći da mi je žao, ali to vjerojatno nije prikladno?

- Naravno da nije. Imam radostan i ispunjen život i još dvije i pol godine života pred sobom. To nije razlog za žaljenje.

Ivan je polako odmahnuo glavom:

- Ne vjerujem da ćete me vi moći razumjeti. Sumnjaо sam da mi razgovor s psihologom može pomoći, ali sad kad sam vas upoznao prilično sam siguran da je tako.

- Pravi skeptik, ali niste ni prvi ni zadnji - nasmijao se psiholog. - Ali zašto ste onda došli na razgovor?

- Moj sin će biti u induciranoj komi još neko vrijeme. A čekanje me izluđuje.

U modernom društvu nije bilo diskriminacije prema *izgrađenima*. Barem koliko je Ivan znao. Čitao je teorije da je to zato što su se razvili u trenutku kada je ljudsko društvo uspjelo prevladati sve dosadašnje predrasude. I neke o tome da je stvar u tome što se oni ne pokušavaju predstaviti ni boljima, ni drukčijima, niti jednakima *rođenim* ljudima - tako da svojim ponašanjem jednostavno negiraju svaku vrstu predrasuda. Ivanu su obje teorije bile prilično besmislene. Ali nikada nije puno razmišljao o tome. Nije imao prilike bolje upoznati niti jednog izgrađenog. U površnom

socijalnom kontaktu nije bilo moguće vidjeti razlike, a oni su se ipak družili između sebe.

Njegov mali sin je jednom, prije nekoliko mjeseci, upitao kako izgledaju djeca izgrađenih.

- Oni nemaju djecu - odgovorio je Ivan. - Kad ih naprave, već su odrasli.

- I sve znaju čim se rode?

- Ne rode se, naprave ih. I ne znaju sve, moraju učiti kao i mi.

- Znaju li hodati?

- Ne znam. Mislim da znaju.

- Kako izgledaju njihova djeca? Ako su veliki, a ništa ne znaju?

- Kao i mi odrasli. Ne možeš ni znati da su djeca samo po izgledu.

- Bi li se oni htjeli igrati sa mnom da ih sretnem?

Ivan nije znao odgovor na to pitanje.

Ispričao je taj razgovor psihologu.

- Recite sinu da se naša djeca igraju na malo drukčiji način, ali siguran sam da bi se rado poigrali s njime da se upoznaju.

- Kako drukčiji?

- Pa, i za rođenu i za izgrađenu djecu vrijedi da je svaka igra u stvari učenje. Razlika je u tome što su izgrađena djeca toga svjesna. Emocionalno su drukčija. No, ne bih sada ulazio u to, teško je razumjeti. Bolje da pričamo o vašoj situaciji.

Ivan je šutio na trenutak.

- Ako se tako teško možemo razumjeti, kako ćete mi pomoći? - pitao je

- Učinit ću ono što radim s mojim izgrađenim pacijentima, ako se složite, naravno. Pomoći ću vam da napravite plan.

- Kakav plan?

- Plan života. Odnosno, života vašeg sina. To je nešto kao plan putovanja. Treba osmisliti svaki dan, svaku godinu, svaki sat. Znati što ćete napraviti kada dječak dođe iz bolnice, ali isto tako isplanirati i zadnji tjedan njegovog života.

- Znači, na taj način se izgrađeni suočavaju s konačnošću?

- Da, to je vrlo jednostavan sustav. Mi ne trošimo energiju na žaljenje i na brigu o neizvjesnosti. Ne tugujemo, ne zurimo u prazno budni noću, mi jednostavno živimo vrijeme koje imamo. Pokušajte i vi to učiniti.

Ivan je uzdahnuo. Nadao se da će mu psiholog pomoći da se suoči s vlastitom tugom. Umjesto toga, ovaj čovjek je potpuno ignorirao njegove emocije i predlagao mu da napravi plan - hladno i racionalno.

Pristao je. Nije imao bolju ideju što da učini sam sa sobom.

- Za početak, ispričajte mi ukratko o bolesti vašeg sina - zamolio je psiholog.

- Moj sin je rođen sa srčanom manom. To bi se dalo riješiti presadišanjem, ali on ima i rijetku imunološku bolest zbog koje tijelo odbacuje implantat. Ovaj kojega je sad dobio otpušta u krv posebne kemijske spojeve, ali traje točno 5 godina. Nije moguće ugraditi novi poslije toga, nemojte me pitati zašto. Nisam liječnik, ne razumijem to. Ne razumijem kako je danas moguće stvoriti umjetno ljudsko tijelo a nije moguće...

Zastao je zbumjeno, uplašivši se da nije uvrijedio sugovornika. Međutim, psiholog nije pokazao da je uopće primijetio Ivanovu zbumjenost.

- Neću vas pitati, ne bih vjerojatno ni ja razumio medicinske detalje. Shvaćam samo jednu stvar - svako vrijeme u povijesti nosilo je određene neizlječive bolesti, a s napretkom medicine pojavljuju se nove. To je ciklus, sve je vezano. Naravno, mislim na rođene ljude, ne na nas izgrađene. Naša medicina i genetika imaju potpuno drugačije cikluse i izazove. No, ono što želim reći je: nemojte razmišljati o tome *zašto*. Prije nego se uspješno počnete suočavati s problemom, morate prestatи biti ljuti zbog toga što mu medicina ne može pomoći da potpuno ozdravi. Morate krenuti od vremena koje imate, bez pitanja zašto ga nemate više.

Ivan je kimnuo glavom.

- Pokušat ću.

- Kako to da vaša supruga nije ovdje s vama?

- Trudna je, čeka naše treće dijete. Tako da sam ja preuzeo brigu o bolesnom sinu.

- Bilo bi dobro da i ona dođe na razgovor.

- Da, ali stvarno nije u mogućnosti. Iako, možda zvuči sebično, ali mislim da je njoj lakše nego meni. Brine se kod kuće o zdravom djetetu i o svojoj trudnoći, daleko od bolnice i liječnika...

Zastao je i zacrvenio se malo, razmišljajući kako je nepravedno to što je rekao.

Psiholog je ovaj puta reagirao na njegovu zbumjenost:

- Sve je u redu. Meni zvuči sasvim logično to što ste rekli.

Iako ga je podržao, Ivanu se učinilo da psiholog reagira bezosjećajno.

- Je li vama logika važnija od emocija? - upitao je.

- Ne bih rekao da je važnija. Ali pomaže. Bolje je naći uporište u logici, nego izgubiti se u emocijama.

- Želite reći da se vi ponašate slično kao strojevi?

Psiholog se nasmijao:

- Da razmišljamo kao strojevi, onda bih ostao bez posla jer nijednom izgrađenom ne bi trebao psiholog. Mi smo puno manje emocionalni i to je često naš problem, a ne prednost.

- Nego - nastavio je nakon kratke stanke - pokušajmo poraditi na vašem planu. Prvo, želite li da vaš sin ide u školu i u koju? Razmislite o tome hoćete li ga poticati da ima dobre rezultate ili nećete insistirati.

* * *

U sljedećih nekoliko sati raspravljaljali su o svih pet rođendana koje će dječak proživjeti, o ljetovanjima na koja će ga voditi, o znanjima i vještinama koje će mu trebati i o onima koje je bolje zanemariti. Razgovarali su o svakidašnjem životu i o vrijednostima koje treba njegovati kako bi se nakon dječakove smrti obitelj lakše privikla na gubitak.

Ivan je pravio bilješke, zapisao je preko četiri stranice teksta.

- Ovo je samo okvir - rekao je psiholog.

- Kada dođete kući, sjednite i razmislite o svemu. Predlažem vam da zajedno sa suprugom napravite detaljni plan i da ga revidirate barem jednom mjesečno, sami kod kuće ili tu sa mnom, već po dogovoru. Brojite dane, zapisujte lijepo trenutke, zapisujte lijepo trenutke koji vas još očekuju. Kad postane

teško, koncentrirajte se na planiranje, umjesto tugovanja.

- Smatrate li da bih trebao reći sinu da znam točan dan kada će umrijeti? - pitao je Ivan.

- Nisam siguran, niti stručan za odgovor. O tome biste trebali razgovarati s rođenim psihologom. Moje laičko mišljenje je da je bolje da mu ne kažete.

- Sad sam malo zbumen, rekli ste da je najbolji način napraviti plan. Očekivao sam kako ćete mi savjetovati da razgovaram sa sinom.

- Svakako bih to savjetovao da se radi o izgrađenoj osobi. Ali, rođeno dijete... Nisam siguran koliko bi mu to pomoglo. Pogotovo zato što on neće osjećati bolest, ne bi imao koristi od toga da zna što ga čeka. Vi ste taj koji zna, i vama treba pomoći.

- Volio bih vas bolje razumjeti, više naučiti o vama - rekao je Ivan pred kraj njihovog razgovora.

- Vjerujem da hoćete. Ako želite, imamo još malo vremena, možete mi postaviti nekoliko pitanja.

Ivan se kratko zamislio.

- Znam da kod vas ne postoji obitelj i brak, ali kako onda odgajate djecu. I... Ako nije nepristojno... Mogu li izgrađeni imati seksualne odnose?

- Točno je da ne postoji obitelj u vašem smislu, ali postoji roditeljstvo. Točniji naziv bi bio mentorstvo. Svaka osoba koja započinje život dobiva dva mentora, koji se brinu o njegovom ili njezinom napretku. Ja sam

ponosan da sam mentor četvero prekrasnih mladih ljudi.

A seksualni odnosi... Naravno da ih možemo imati. Doduše, uz malu pomoć određenih kemijskih supstanci. Ali mi na njih gledamo drugačije nego vi. Nisu to niti lijekovi niti droga, nama su one jednostavno dio života. Samo, nama seksualnost nije niti približno toliko bitna kao vama.

- Pa razumljivo je, kad nije vezana sa stvaranjem potomstva - rekao je Ivan.

- Da, naravno. Ali, nije to jedini razlog. Spomenuo sam već da smo mi emocionalno puno drugačiji. Nama to nije toliko važno.

Ivan ga je gledao malo zbumjeno.

- Hm, da pokušam objasniti - nastavio je psiholog. - Ja bih to usporedio s ronjenjem.

- Ronjenjem?

- Da, gledajte - možete li vi roniti? Mislim, biti ispod vode neko vrijeme.

- Pa da, svakako, ako stavim bocu s kisikom i masku. Probao sam jednom, ali ne bavim se time.

- Znači, izabrao sam dobru usporedbu. Probali ste, znate da možete ali nemate želju to činiti ponovno. Neki rođeni ljudi rone svakodnevno, nekim je to dio života, većina ljudi probala je iz znatiželje i to je sve.

Ivan se nasmiješio. - To mi je teško shvatljivo - rekao je.

- Naravno, to sam i očekivao - odgovorio je psiholog smirenog.

- Zašto onda postoje izgrađeni muškarci i žene? - pitao je Ivan. - Koja je svrha u postojanju dva različita spola?

- Sviđa nam se ravnoteža i fizička raznolikost koju smo preuzeli od vas rođenih. I

to nam pomaže u našoj emocionalnoj ravnoteži, laički rečeno.

Ivan je šutio neko vrijeme. Shvatio je da nema više pitanja, berem ne takvih koje bi mogao oblikovati jednom rečenicom.

- Vidite, ja sam dosta vremena utrošio na proučavanje razlika i sličnosti između rođenih i stvorenih ljudi - nastavio je psiholog.

- Ipak, ne mogu reći da sasvim shvaćam rođene. Ali približiti se možemo. Shvatit ćete nas bolje kada nas bolje upoznate. Kad budete dolazili na razgovore upoznat ću vas s nekim od mojih kolega i pacijenata, možda bude prilike da vas upoznam s mojim štićenicima, sinovima i kćerima, kako biste vi to nazvali.

- Koliko dugo bih trebao dolaziti?

- Koliko želite. Ali bilo bi dobro da dolazite sljedećih pet godina. Suočavanje s konačnošću je proces, koji traje od prvog do posljednjeg dana.

Dok su se pozdravljali, Ivan je na trenutak postao svjestan da je pred njim stajao android - biće fizički potpuno drugačije od njega. Ali taj se dojam odmah izgubio pred pojmom smirenog i brižnog liječnika koji se trudio da mu pomogne. Bio je srdačan i hladan u isto vrijeme. Ivan je razmišljao o pitanju o kome su već puno puta raspravljali znanstvenici i filozofi: jesu li oni kopija, paralela ili nadogradnja njegovoj vrsti - rođenim ljudima?

Dok je izlazio iz ordinacije nije mogao odlučiti je li mu psiholog simpatičan, ili antipatičan. Ali, bilo mu je lakše nakon razgovora s njim.

U svojevrsnom nastavku priče Deveta patka iz "Parseka" broj 92 ponovno susrećemo metafizičkog puža na njegovom pohodu...

Zvonko Bednjanec ZA MALO, ABECEDU

Na samom rubu svemira, u krajnjem kraku galaksije, na posljednjem planetu sustava, ima jedna travnata dolina. Divan, sunčan, po svemu proljetan dan okupao ju je u potpunosti. Sve je odisalo tom jednom vrstom svježine i spokojnosti, to ogromno travnato zelenilo dosezalo je onu nijansu nevino mladenačkog pigmenta svojstvenog samo za najranije doba proljeća. Kada sve se budi i ustaje.

Ogroman, kolosalan bijeli puž s plavim tufnicama sporo je napredovao rasprostranjenim zelenilom. Pažnju je upijao ne samo zato što je, osim vjetrenog talasanja niti do koljena visoke trave, bio jedini aktivan sadržaj cijelog tog prizora, već je za njim i ostajao trag. Unatoč pretpostavkama koje bi izgledom ta višetonska pojava mogla pobuditi, on u stvari nije mnogo jeo - odabrat obliće koje bi zahtijevalo mnogo opsluživanja nikad nije bio njegov stil. Ali, krenuvši na ovo višetjedno putovanje, upravo nije bilo razloga zašto ne spojiti ugodno s korisnim. Krećući se, njegovo tijelo je u sebe unosilo travnatu podlogu, napuštajući je na visini najfinije dječje kosice, ostavljujući za sobom prividno korito neznane rijeke.

Ogroman višetonski puž bijele boje s plavim tufnicama nije krenuo na put čisto radi ubijanja vremena. Pred njim je bio zadatak, a zadatak je već gotovo bio ostvaren, utjelovljen u obliku ne previše različite drvene kolibe na drugom kraju doline. Jedino što je na ovoj trošnoj drvenoj kolibi bilo različito, bio je natpis. TRGOVINA MJEŠOVITOM ROBOM I KUĆNIM POTREPŠTINAMA, pisalo je.

Puž je predahnuo pred kolibom par minuta, a zatim provirio. Ovo nije bila koliba u koju bi on mogao ući, zaboga! Zato je samo ugurao ovaj svoj najtanji prednji dio i pokoje ticalo.

"Dobar dan", reče puž.

Trgovac se, naravno, nalazio za tezgom, i - isto tako naravno - već podulje spremno očekivao ovu posjetu. Trgovac je po svemu sudeći bio Bogomoljka, pravi pravcati ubojiti kukac na svjesnoj razini. Iako, već kada krojite cijeli jedan svijet po svojem ukusu, nije vam teško urediti da trgovac u stvari bude Bogomoljac. Tko bi istrpio vječnu pedantnost jedne trgovkinje? S tim što je ovaj trgovac bio kraljevske veličine!

"Dobar dan, šefe", reče trgovac. "Što ima?"

"A eto, stigoh."

"Kakav je bio put? Je li vas zapala kakva kiša? Ovdje je jučer pljusnulo."

"Ma, izbjegao sam to. Znaš, pitanje je kako poslije urediti frizuru...", s osmijehom će puž, ogledavajući se po dućanu, gledajući je li sve na svojem mjestu. I bilo je. I bolje je da je bilo.

"Čuo sam...", krene trgovac Bogomoljac oprezno, "da je kod vas bilo čišćenje, ha? Ovo, proljetno?" Uvijek je problematično dirati u takve teme, znao je trgovac, ali o nečemu se mora pričati.

"Pa, da", reče kolosalni puž pomalo sjetno. "To ti tako dođe", nadoda on. "Sezonski, valjda."

"Tim povodom sam uzeo u slobodu nabaviti...", krene Bogomoljac udaljenoj polici, lamatajući svojim ubojitim udovima sječivima. "Vidite, Kvantni Rastvarač. Najnovija riječ znanosti u području sredstava za čišćenje posuđa i kućnih prostorija." Osmijeh? "Jedino, morate paziti. To je sprej, jedan špric je dovoljan, inače napravi rupu u podu i lokalnom svemiru." Reakcija? Ikakva? "Tako barem piše na kutiji..."

Ne. Bez reakcije. Puž je bio nekako zadubljen u misli, sjetan. "Ma, ne treba", nevoljko je napisljetu izjavio. "Uzet ću samo kao i obično."

Trgovac Bogomoljac se razletio po dućanu. Oveća torbetina je bila sve punija traženim sadržajem, a police, brižljivo označene slovima, bile su na kraju poluprazne.

"Evo", začulo se na kraju. Trgovac je objesio torbu na jedno od puževih ticala, a koje je ubrzo, zajedno s torbom, nestalo iz kolibe.

Puž bi se nakon ovog rituala zahvalio i pozdravio, barem je takav bio običaj. *Nećka se*, uudio je Bogomoljac. Bio je tu teret koji je trebalo zbaciti s duše. Na njega, nevinog trgovca!

"Znaš", krene puž ne suviše poletno, pogleda odlutalog u neki kutak kolibe. "Patka se poslije uvijek pita... Je li moglo?"

"Biti drukčije?", nadopuni trgovac.

"Da."

Nastupilo je par trenutaka tišine. Što se tiče trgovca, on je sve obveze odradio, i to s pozitivnim ishodom. Za sada. Zato bi svako nepotrebno riskiranje bilo... Nepotrebno. Ali, morao je nešto reći. Što ako je ovo bilo testiranje?

"Kauzalnost", predloži trgovac Bogomoljac kratko. "Uzročno-posljedično štovće."

Puž značajno pogleda Bogomoljca: "Baš o tome sam razmišljao cijelim putem do ovdje", prizna puž odsutnim tonom glasa. "Slijednost. Uređena uzastopnost događaja. Koliko smo svi mi njeni robovi?"

Hm-hm, pomišlja je Bogomoljac i računao vjerojatnosti ako pokuša zbrisati iz kolibe. Poslije... Poslije nije bitno. Uvijek može ustvrditi da je dospio dalje od većine.

"Evolucija", krene puž u svoj monolog: "Težnja atoma i materije kao energetskog polja za postojanjem na što nižoj razini energije. Tako se što manje troši. Pri

povoljnim uvjetima atomi se počinju udruživati u sve dulje nizove. Tako su stabilniji. Zatim nastaju nizovi koji su jednostavniji, ali se lakše uspijevaju obnoviti. Takvi nizovi su postojaniji - elementi niza se izmjenjuju, ali se energetsko polje održava. Nizovi se udružuju s nizovima, u nekom trenutku nauče da im treba ograda oko njih, pa od jednostaničnog organizma dobijete dvonošca. Svejedno je koliko šijita i sunita će te dići u zrak - ako se njihova društva i kulture održe, njihova energetska polja će biti spašena!"

"Ali, upravo to je ono što me zaokuplja, što me bode", nastavi puž svoj monolog: "Mislim, jednom dođeš na određenu razinu i pomisliš da si izbjegao te slijednosti, prevario zakonitosti; pripraviš si svemir po izboru, planetu po volji, stanovnike po nahođenju, ne pretoplu klimu. Ali, svejedno te stišću te uzastopnosti: Starenje svemira. Život, smrt. Ovo što se dogodilo na radionici: u kojem trenutku se više ne isplati ulagati, već je drugima potrebno pružiti priliku? Ako pogledaš moje ovdašnje tijelo, niz mojih obličja od prije, koliko su ona uzrokovana podsviješću? Šišmiš, lopoč, buldog, puž? Je li i u tome postojao slijed kojeg nisam mogao izbjjeći? Patka koja je ipak u godinama, odabrala si je miran i lagodan život, bez prevelikih kušnji i uzbuđenja?"

Monolog je stigao svome kraju, nastupio je trenutak čudne tišine. Bogomoljac je znao da, ako do toga dođe, njegovi udovi što pri pravom zamahu kidaju metal, neće

značiti ništa. Jednostavno nije imao šanse. Možda zato je panično tražio bilo što za reći.

"I ja sam se našao u sličnoj situaciji", oprezno kreće trgovac birajući svaku riječ: "Primijetio sam da kada kupci dođu ovdje", (Što je zbilja rijetkost. Da vidimo, na planeti stanuju: puž, tronogi četveroruki, leteća neman i desetak storukih gusjenica predradnika) "...tada ti kupci promatraju artikle na policama prema njihovom početnom slovu. Što je dobro, lakše je pronaći proizvod. Ali, to ujedno ruši prodaju - više ne traže, ne gledaju ono što je blještavo, ne kupe nešto potpuno nepotrebno što im se taj čas svidjelo."

Ovaj put je puž šutio i čekao da se priča završi.

"Ovaj...", nastavi Bogomoljac, ne znajući je li jednostavno smrtno dosadan ili... "Tako sam i ja za malo prevario... Abecedu."

"Kako?"

"Pa, ostavio sam nekoliko polica bez oznake slova i na njih stavio neobične nove proizvode. Kad bi me netko upitao što je тамо i zašto je neobilježeno, uvijek bih izmislio bezvezan naziv proizvodu, koji bi u pravilu počinjao fićukom ili uzdahom. Kojeg, naravno, nije bilo u abecedi... Ali, stvar nije prošla."

"Zašto?"

Bogomoljac pokaže prema policama: "Nitko još nije kupio nijednog." Stanka. "Možda... Možda ne treba ići protiv onoga što je. Protiv prirode. Zakona."

Puž je malo promislio o ovoj tvrdnji: "Slažem se," izustio je. "Ali ne bih rekao da

postoji samo jedan način. Ponekad dolazi do nagle promjene uvjeta i jedinke ili nizovi atoma nisu više u stanju slijediti standardno ponašanje, već preživljavaju samo oni koji se skokovito izmjene. Ponekad polja energije namjerno provociraju krizne situacije kako bi izazvala skokovite promjene. Postoji i treći uzorak ponašanja - nekakva idealna, favorizirana stanja. Tek je patka sposobna pojmiti sve one fine čari i potankosti postojanja. Zato svaka slobodna evolucija neizbjježno vodi do istog cilja. Četvrti model je onaj koji je u stvari svugdje prisutan - svojevrsna mješavina sva tri prethodna, ono što se ostvari. Zato se majmunoliki dvonošci ponekad pojave na vrhu prehrabnenog lanca i misle da su jako pametni. Moš' mislit!"

"U stvari, kako ja to vidim", nastavi puž, "stvar je u svakom od nas. Kako se odlučimo ponašati. Prepustimo li se struji da nas nosi, nizu uzročno-posljedičnih što-već ili ponekad skokovito nastojimo izbjjeći djelovanje struje. Ili čak, pretvorimo li svoj život u trku za nekim idealom: osvajanje svijeta ili ostvarivanje svjetskog mira. Ljudi bi hodali po Mjesecu: ha, ha! Tako barem ja to vidim."

Ovaj razgovor je zbilja već dugo trajao, a trgovac sve nije bio na čisto ima li to dobar ili loš predznak. *Najbolje je odšutjeti dalje, odlučio je. Što bude neka bude, samo da neizvjesnost ne traje toliko.*

Ali, puža je i dalje nešto vidljivo mučilo. Neka lavina se kretala u njemu, buktinja raspirivala.

"Znaš što", napisljeku će puž. "Baš bi mogli staviti jednu stambenu zgradu ovdje."

"Ha, molim? Nisam baš razumio", izlaze Bogomoljac.

"Pa, imao bi veći promet, bilo bi malo zabavnije, u svoj ukupnosti svega."

"Nisam baš siguran", ustvrdi Bogomoljac, ni sam ne znajući kamo ovaj slijed razmišljanja vodi. *Možda: više kupaca - više posla? Tko hoće imati VIŠE posla?*

"Ali, ako dolaze stanovnici, onda tu trebaju i vrtići i škole..."

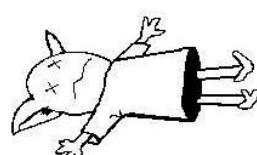
"Pa, da", usiječe se puž i kreće nagovarati trgovca: "Znaš, u svjetlu ovog našeg razgovora, ne? Malo kaotičnosti dobro dođe. Da, vidiš...", reče puž i odjednom izroni iz kolibe.

Trgovac Bogomoljac je nakon petnaestak minuta izašao iz kolibe. Puž se već okrenuo, zadnjim krajem poodmaknuvši dvadesetak metara od kolibe.

"Budite pozdravljeni!", povikne trgovac.

Sunce je divno grijalo, i lijepo je bilo promatrati šefa kako odlazi. *Sad ga neće biti možda i četvrt godine*, pomisli trgovac.

Međutim, najednom je zapuhao sjeverac i rashladio prizor do kostiju. Skrivajući se u kolibi, Bogomoljac razmisli o tome što je sve već radio u svojoj karijeri. Baš se činilo da je ovaj put našao fino i mirno namještenje. Za malo je bio prevario...

Treba li neki općepoznati pojam učiniti začudnim u hard znanstvenofantastičnom okruženju, onda se možemo pouzdati kako će to učiniti Zoran Vlahović, i još nas pri tome dobro zabaviti!

Zoran Vlahović

ORIJENTACIJSKO HODANJE

Domagoj je poravnao šilt, zaklanjajući oči od okrutno blistavog sunca i srknuo gutljaj iz slamke reciklatora. Okus tekućine je bio standardno odvratan. On je bio dovoljno iskusan da se ne obazire na to. Što prije se navikneš, manje te muči. Odmjerio je mrtvi, spečeni kamenjar oko sebe, pa podigao pogled, tražeći orijentire suženim očima.

Dobro je.

Kondicijski treninzi tijekom godine su se isplatili... Umor praktično nije ni osjećao, a već je bio skoro na trećini staze. Uzeo je sekstant još jednom premjeravajući, tek koliko da bude siguran, mada je mape memorirao prije više od pola godine, uz stalne provjere i ažuriranje svaka dva tjedna sve dok ih nije znao napamet u pola noći.

Pola noći! Morao se osmjehnuti.

S prezirom je pomislio na *neke*, koji su sa sobom nosili radio navođenje i raketne rance, dalekodometne mobitele i baklje.

Gdje im je tu sportski duh?

Ako se želiš baviti muškim sportom, onda se njime bavi muški, a ne kao gradska fifica! Da pravila nisu inzistirala, Domagoj bi očerupao i zaštitno odijelo koliko se

razumno dade, da bude lakši... pogotovo kad svaka dopunska oprema skida bodove.

Nije bio samoubojica... Na svakoj stazi postoje opasnosti od kojih uganuti gležanj nije najmanja, a slomljena noga može predstavljati razliku između života i smrti, ako promašiš više od pola stupnja. Imao je on svoj SOS-radio far, ali bi radije umro od sramote no da ga upotrijebi. Nije bio jedini... Niti bi bio prvi.

Gerard iz Nove Francuske Gvatemale i Fritz Moskowitz iz Gdanska su bili u najmanju ruku jednakokorjeni kao i on...

Orijentacijsko hodanje 2117. nije bilo *utrka*, nije bilo za nagradu kao takvu. Prije za slavu besmrtnu i poštovanje sebi sličnih koji su još uvijek imali u sebi dovoljno ljudskosti da se bave *pravim, fizičkim* sportom umjesto virtualnih smeća koja su zadovoljavala devedeset i devet posto populacije.

U virtualu svatko može imati mišiće od čelika i izdržljivost Herakla... Volio bi vidjeti one žgoljave seronje koji su se sinoć nadmetali hvalisanjem u "Tomislavu" koliko su aliena pobili golim rukama i kako su bez oklopa protrčavali kroz zidove, nepotrebnim

urlanjem kvareći njegovo opuštanje pri crnom točenom, zadnjem za idućih par dana, kako bi se *tu* probijali kroz običnu, golu i lažnim prikazama nezagadenu prirodu.

Bedak. Nije se trebao prisjećati... Tlak mu je odmah skočio i skala med-doka je neumoljivo kliznula prema crvenom u desnom rubu vizira. Samo mu treba medicinska diskvalifikacija pet minuta prije polaska!

Brže-bolje se bacio u REM-meditaciju, smirujući parametre.

Samo polako. Ima vremena... Najkraći put nije uvijek i najbrži put, - ponavljaо je u sebi drevnu mantru - Duboko udahni i ne zaboravi preticanje.

Sat je neupadljivo prigušenim znamenkama u rubu oka odbrojavao unazad, ne zasljepljujući ga i ne zaklanjajući blistave raznobojne zvijezde.

007...

006...

Na 005 se pripustio u čučanj i točno na 000 odgurnuo poput čelične opruge kontrolirano umjerenom snagom svojih nabildanih bedara i listova, odrazujući se u

nebo u precizno izabranom smjeru, ostavljajući iza sebe sve dalju golu spaljenu površinu.

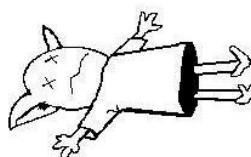
Ako se odraziš prejako, pri doskoku ćeš se odbiti kao oblutak, a onda si ježio ježa u leđa...

Sitne točkice svjetala drugih orijentacijskih hodača žmirkale su, šireći se i rasipajući svuda oko njega poput umjetnog sazviježđa prepletenog sa stabilnim, pravim zvijezdama na crnini neograničenog neba koje ih je okruživalo.

Osmijeh mu je skoro zatitroao na opuštenom licu.

Sljedeća stanica Vesta*.

*Ako tko slučajno ne zna, Vesta je drugi najveći asteroid u asteroidnom pojasu između Marsa i Jupitera.

Arthur C. Clarke

Ponekad mislim da smo sami u svemiru, ponekad da nismo. U oba slučaja, ideja je prilično zapanjujuća.

Ksaver Šandor Gjalski

NA BADNJAK

Bio je posljednji Badnjak što ga s njim provedoh, zato ga i spominjem, premda nemam da pričam nikakovih čudesnih zgoda ni zanimljivih zapletaja. No taj je Badnjak još sjećao na stara vremena, kad je taj dan svojim običajima i obredima u jedan čas i veličao slavu Božju i izrazio skrušenu hvalu vjernika, a opet znao tako nedužno jednostavno i ujedno tako sigurno razveseliti i utješiti smirena ljudska srca.

Nad čitavim su krajem visili od prvoga jutra gusti, više bijeli nego sivi oblaci. Od zemlje pršila mliječna magla, dižući se u trepetljivim pahuljicama i zastirući daleko naokolo svaki dol, svaki krov, svaki grm; tek visove bregova i vrške najvišega drveća nije zahvaćala. A bijaše ciča, griska zima; svaki korak po otvrdnuloj smrzloj zemlji čuo se gore u sobu uz tutanj i jeku. Na staklima prozora složio se smrznuti uzduh u najdivnije slike cvijeća, a ogromna stara peć, ma se gotovo i žarila, jedva je mogla nadjačati studen polutamne sobe.

- Danas je Badnjak - šapnem, gledajući na prozor u prekrasni zimski kraj, i sjetim se da moj susjed *illistrissimus* Batorić, vjeran "običajima otaca", na taj dan uvijek lovi lov, te ga već požalih u duši što ovaj put neće moći da lovi. Ta, tko bi zaboga mislio danas na to, kod te magle i sumrzlice! Nisam u misli ni dovršio

izreke kad začujem dolje lovački rog, lavež pasa i glas svoga Batorića.

- Kaj gospodin još spiju - kaj su pozabili kaj je danas? - Ej dečko, skoči gore i kaži da smo ovde i da ga u lov zovemo - čuo sam kako glasno govori mome momku.

Otvorim hitro prozor i turim glavu kroz okno. Batorić je stajao pred dvorom u svom sivom lovačkom odijelu i u visokim ogromnim čizmama. O boku mu visila draga njegova "duplonka", ruke složio preko trbuha i turio ih u mošnju od lisičje kože, koja je visila na zelenoj uzici, prebačenoj oko vrata; imao je također uza se ogromnu lovačku torbu, kao da se nada bogzna kakovu plijenu. Uz Batorića stajala je četa lugara i momaka, svi snabdjeveni starinskim nevaljalim jednocijevkama, iz kojih ipak naši seljaci gađaju sa tako nepojmljivom sigurnošću. Od grdne su se studeni branili svojim kratkim surinama.

Rulja pasa, sve dva po dva zakorlaćena, nestrpljivo je poskakivala, repovima mahala i gledajući lovce radosno lajala.

- Dobro jutro, *illistrissime!* - javim se s prozora - zar zbilja, ta po tako nezgodnu vremenu?

- Oho, a ti lenčina nećeš - prekine me u šali starac; - ne, tak ne sme biti. Još, još, kad su mi se zmekli Štefica, Lacica, Tomica, ali ti, ajde ti z menom. Danas je Badnjak, svaki dobar

kršćenik ide vu lov; ne bi, revera, znal da je zutra Božić kad bi danas ostal doma.

- Ali tko će po toj magli, mrazu; ta psi ne mogu baš ništa za takova dana, a neće mi se uzalud po bregovima hodati.

- Gle ti njega, dijete, mogao bih ti ne ocem već djedom biti, pa tebi se neće, a ja starac idem! Zar se ne bi stidio? Ajde, čekam te ovdje! - odrješito odluči starac govoreći taj put njemački.

Ne bijaše dakle druge: moradoh se prometnuti lovcem i poći s Batorićem.

Kako rekoh, tako i bješe. Lov se nikako ne moguše razviti. Psima otupio njuh od studeni; po tvrdoj smrznutoj zemlji nije se također mogao ostaviti trag, pa ako bi goniči i naišli slučajno na zvijer, ne mogosmo opet mi lovci ništa od magle. Tako prođosmo najbolje mete. I nikako ne htjede da na bolje krene. Magle su se doista uzele dizati i mijesati s oblacima, ali je počeo padati snijeg, najprije u sitnim tvrdim zrnima, zatim u velikim krpama, koje su zrakom ovamo-onamo letjele, dok se nije gusto spustio, i za kratak čas sve prikrio svojim čistim bijelim plaštem.

- Ecce, juri Božić na bijelcu! - usklikne veselo Batorić. - Drugda bi kao pravi lovac očajavao s takoga snijega, ali je danas Badnji dan, pa na Božić želi vidjeti snijega. - Baš mi je milo, makar i ne dobili pečenke. Barem ćemo se k polnoćki sanjkati. Pa da, revera, tužan je Božić bez snijega!

Snijeg uistinu padaše tako gusto, ustrajno i neprekidno da je bilo potpuno opravdano nadati se saoniku. Crne grude na polju sve su više iščezavale, već se nijedan jarak među slogovima ne raspoznavao. Po

gustum se brežuljcima niski grmovi borovice svojim crnim granjem oštro lučili od jasnoga bijelogla plašta snježnoga i pričinjali se kao pjege na runu starih, kraljevskih mantija. Golo granje drveća, po kojem su se hvatale fine igle inji, sad se sve više sagibalo pod trhom snijega. Zrak, oblaci, sva visina: sve se gubilo u sipanju snijega, niotkuda se ne čuje ništa, tek se tužno koji put nezgrapnim graktom javljaju vrane i svrake, polijećući niskim, kratkim letom od jednoga polja do drugoga, ili časomice zamnije dolje iz ravnine, od potoka i crnih voda, čeznutljiv krik divlje patke, da se onda odmah raspline u dalekom ovom miru. Inače sve tih, ukočeno, gluho: gotovo nedohitna tišina, u kojoj i naši koraci odjekuju, te glasno pod nama škripi i civili mladi snijeg. Nešto svečano, veličanstveno naleglo na sav kraj, baš kao da se pripravlja da dostoјno dočeka mladoga kralja nebeskoga!

Oko bližnje šume što se bez svakoga gibanja pred nama širila zgustio se zrak u finu prozirnu koprenu. Na kraju šume, a na kosi brijege, dizale se k nebu vite jele i tanki borovi, okićeni po tamnozelenim hvojama rubovima netom zapala snijega, koji su se pričinjali kao da su sačinjeni od milijuna i milijuna zvjezdica najčistijeg srebra i bisera, a pobuđivali u gledaoca spomen na one minule sretne dane kad je tako nestrpljivo, tako bogobojno očekivao Božić, njegovodrvce i njegove darove!

I ja ne mogoh odoljeti želji da ne podem u šumu. Ostavim svoje mjesto i lovce, požurim se naprijed te zađem unutra. Kao da sam stupio u vilinske dvore ili u koju prekrasnu gotsku crkvu. Ravna stabla grabrova, bukava i mladih hrastova nizahu se u duge redove tankih visokih

stupova, hlepteći k nebeskim visinama i u gornjim granama svijajući se u velebni svod. Svaka grančica, svaka svrž okićena je bijelim snijegom i čini se kao da je od mramora, te priliči onim divnim uresima starih gotskih hramova. Sve je to u pridušenu svjetlu zimskoga dana tonulo u polutamnim sjenama, a ipak svjetlucalo nježnim blijeskom koji je strujio iz bijelog snijega, baš kao u crkvi u predvečerje, kad na tamnim zidovima dršće trak vječne luči. Padajući snijeg jedva prodiraše ovdje do tla po kojem se prosulo suho pocrnjelo lišće, tvoreći tako debeo, gust sag.

Najednom se prekine mir šume, te začujem zvonak štropot od udarca sjekicom. Okrenem se onamo odakle je zvuk dopirao i spazim mladu seljačku djevojku kako siječe granu ogromne divne jele. Ljutito poskočih do nje, zaviknuvši na nju: - Što radiš, neboga!

Znao sam naime da je ova šuma Batoriću najmilija od sviju, osobito pak onaj nasad jela. Sam za svoju potrebu ne bi nikad dao ništa odavle dobaviti.

Djevojka se prestraši tako da joj je pala sjekira iz ruku, a zatim uze plakati i moliti za oprost. Saznao sam od nje da je željela za Badnjak načiniti kod kuće lug, a za to joj je trebalo zelena granja, pa budući da nije imala nikoga da joj otide u goru, nakanila se sama ovamo. Mene prođe odmah srdžba, jer je bilo uistinu premilo lijepo djevojče, ali bojao sam se: što će Batorić kad je nađe. Lovci se uto sve više primicali: već se čuo glas Batorićev, a nikako nije bilo zgode da se ugneš. Eto ga! - U prvi je čas bio razjaren i rastužen, no kad mu se djevojka molila i spomenula da je htjela slaviti Božić, razvedri mu se lice, oprosti joj, dade joj

odsječenu granu, te obrativ se k meni, reče njemački: - Baš mi je žao za ovu lijepu jelu, da je barem koje drugo drvo; ali šta će, danas je Badnji dan, čemu da se srdim; - pa jer želi praviti lug po starom običaju, neka joj bude. Gledaj, mladi amice, zato je Božić tako drag svetac, što imade radosti i za bogataša i za siromaha. Dakako, treba imati vjere, držati se starih predaja, pa će barem jedamput u godini biti veselja!

Iziđemo iz šume da nastavimo lov. Batorić nikako ne htjede da prestane.

- Danas ionako nema o podne ručka; što bismo kod kuće? Pa moramo naći za svece pečenke. Kakav bi to Božić bio bez divljačine! I još nešto: stari Adam Hržinić svake godine čeka na me u svojoj klijeti na taj dan. Znade da sam na Badnjak uvijek u lovnu. I on me tom prilikom ponudi čašicom vina želeći da sretno božićujem, a ja mu čestitam godovno. Tako je već nebrojeno mnogo godina među nama. Bio je on nekad moj najbolji slobodnjak. Mogao sam ga usred noći s najznatnijim pismima svakud poslati bez ikakve bojazni - reče Batorić opet njemački, jer je jedan lugar bio blizu.

Bilo nam je prijeći do dva brijege, dok se ne nađosmo pred Hržinićevom klijeti, sitnom zgurenom zgradicom bez okna i tek surovo sabijenom od crnih, prastarih balvana. Suhonjavi sićušni starčić, odjeven trošnom katanskom surkom i obuven u visoke i na sve strane okrpane čizme, stupi pred nas. Raskrite glave, pokloni se pokorno i nagne se čitavim gornjim tijelom, uvukavši uza to nekako trbuh u se. Batorića poljubi u ruku. Na isušenu mu licu nije se doista opažala bogzna koja radost, no ova seljačka lica preko kojih je toliko jada,

toliko bijede prohujilo, takova su da s njih ne čita istom tkogod tako lako. Batorić, koji je poznavao svoga čovjeka, bio je do suza ganut. On je razumio smetenost staroga seljaka, njegovo nesigurno stupanje, više tapanje nogu, njegove suzne oči!

- Hvala budi Božjoj diki da je itak nihovo gospodstvo došlo! Ovo zlo vreme plašilo me več da ih nikak ne bu. No sad je dobro, samo da su dostoјali pohoditi me. Naj dostoju nutra! - I starac pođe prvi do klijeti, napinjući se drhtavom rukom da odriješi drvenu klučanicu.

- Dakle, stari moj Adame, jesli li mi kaj živ? - počne Batorić.

- Hvala budi Bogu jedinomu i svetoj Majki Božjoj Bistričkoj, jesem! Kaj da se tužim? Star sem, dosta da je ovak kak je. Em - nihovo gospodstvo znaju sami kak je vu starosti - od dana do dana - svaki je čas za nas starce Božja milost.

- Zato baš daj sim "svrabljivca" da pijemo vu zdravlje, em danas si godovnjak! - reče mu Batorić, potreptavši ga po ramenu, pa sjedne na tronogi, niski stolčić.

- Evo, evo sve sem već pripravil, dala mi baba da zemem sobom sira, luka i jaja. - E, kaj ćemo, kad je danes toliki post, pa ne morem gospodu nuditi z mesom.

- Gdo bi danas mesa, moj Adame!

Adam međutim smjesti na prevaljenu praznu bačvu kruha, soli i sira, a vina povuče iz lagva na cijev iz tikvice, pa onda saspe u vrčić takozvani "svrabljivec", i najprije ponudi Batorića. Poslije njega dodem ja na red, a tada svi ostali lovci. Sebi napuni najposlije, te naklonivši se pred Batorićem priklonom koljena

prinese vrčić k ustima, pri tom se naslađujući tako da je poslije neprekidno usnice jezikom oblizivao.

Batorić međutim pošalje lovce u obližnje grmovlje, jer je Adam rekao da je tamo zec velik kao vuk; mi ipak ostasmo još neko vrijeme u klijeti. Stari se Adam za to vrijeme tako razveselio da je nazdravio i Svetu Trojstvo i mladoga kralja i božansku "mamicu".

Kad se iz dola javila puška, te začas dojurio momak uistinu sa zecom u ruci, ostavismo klijet i podosmo prema domu.

Kratki se zimski dan sve više svraćao za bregove, i u mračni zrak sve jače prodirala siva večer. Snijeg je prestao padati, no zato zaduhao oštar vjetar, brijući grisko i bolno sa bregova u puste, tamne dolove. Sa drveća i krovova sipao nam se u lice snijeg koji je bio na njima naslagen. Po nebeskom se svodu tjerali i komešali oblaci i magle, čas se trgajući, čas na krilima žurnoga sjevera hitro brodeći onamo za gore. Iz oblačnih visina čuo se šum letećega jata divljih gusaka, kao da prolazi bujica žestoke vode, a zatim se još nekoliko časaka pronosilo zrakom brbljavo im gakanje. Na istoku nad gorama žutjeli se oblaci mjedenom bojom, kao da se natapaju u ražarenoj kakvoj salitoj kovi, a gore u sredini neba trgali se. Kroz usku pukotinu zakrijesila sitna zvijezda i dopirući do nas svojim treptavim zlatnim trakom kao da nagoviješta blizinu svetoga časa!

- Bit će mjesecine, čuješ li - počne Batorić nakon dulje šutnje. - Veselim se već sada kako ćemo se lijepo sanjkati k ponoćki.

- Zar ideš i ti, *illustriſſime*!?

- Kako ne, zaboga, em tomu se najviše veselim kad bu moj Ivica kod orgulja zapeval prvi put: *Narodi se kralj nebeski.*

- Ako ti ideš, ići će i ja.

- No - to se razme - morali budu iti i oni drugi.

- Koji?

- Štefica, Lacko, Đuka, Škender: svi su danas kod mene. Lenčine, v lov im se nije račilo. Pozval sem ih: oni sami bez obitelji, ja sam; najbolje je dakle da smo na takovu večer skupa.

Napokon se po dosta visoku snijegu dokopasmo umorni i gladni do brezovičkoga vrta. Stara se kurija u sivoj tami svojim visokim kosim krovom i crnim zidovima usred nepregledna snijega pričinjala još čudesnijom, još sablasnjom. Iz malih prozora sipahu rasvijetljene sobe kroz smrznuta stakla crvenosjajnu svjetlost, koja je u trokutnim repovima padala u vanjsku tminu, titrajući u hladnoj obasjanoj pari i praveći na bijelom snijegu duge sjajne plohe, iz kojih se caklili i krijesili ledci snijega kao po bijeloj svili razasuti alemi i smaragdi. Ne znam, i ovaj obični zimski prizor imao je za me neki osobit, svečan Božićni biljeg!

Sjevernjak sve jače hujio i brijao; iz dimnjaka stare kurije upravo sukljao gust, crn dim i svjedočio da su peći tople. Kako smo željno čeznuli za toplim kutićem koji nas je ondje gore čekao!

U staroj je kući sve odisalo mirisom pečenih kolača, gibanica i kuhanih šunka. Iz kuhinje se čuo zapovjednički glas staroga sukača Petra i žurna poslenost sluškinja. Štropot ribeža, mužara, noževa zvonkom se jekom

razlijegao po svim kutovima drevnoga dvora, te miješajući se s veselim glasovima poslenika tako je jasno odavao radost koju donosi u kuću Božić.

Gore u sobi dočekaše nas Batorićevi gosti. Bijaše već sve za Božić priređeno. Zidovi bili iskićeni borovinom i jelovinom, i sav zrak u sobi bio napunjen mirisom zimzelenog granja.

U pročelju stajao dosta visok mlad bor, urešen pozlaćenim jabukama, orasima, lješnjacima, sitnim svjećicama od voska i lancima od papira raznih boja. Tramovi bili su također nakićeni zelenim grančicama i na tankim se nitima njihale po zraku jabuke-božićnice, a nad stolom visio takozvani jež, jabuka sasvim obložena lješnjacima, taj najglavniji znak Badnjaka u starim hrvatskim kućama. Pod čitavim stolom bila razastrta čista, žuta slama, a sam stol bijelio se od finoga stolnjaka, nasred kojega bijaše velik križ, naprosto svezan od dugih vlati ražene slame.

Sve je to priredio stari Vanko. Batorić se gotovo topio od blaženstva i veselja. Oči su mu se radosno krijesile i najprvo, popostavši kod vrata, zagleda se u sve, a tada, pošavši od jednoga do drugoga k svakoj grančici, svakomu drvcu i svake se stvarce dotakнуvši rukama, opazi da je Vanko zaboravio zvijezdu-repaču i Svetoga Duha. Isti se je čas moralo to izvjesiti, a zatim se zapalile svjećice.

Soba zasja. Mene se silno dojmio ovaj na seljačku iskićeni drevni prostor, po sebi već odjek starih - starih vremena, a sada još više zanoseći u daleku prošlost svojim prikazivanjem i održavanjem pradavnih običaja, svojim prostim ali iskrenim svetkovanjem tako uzvišenoga časa kršćanstva.

Ne samo da se stali javljati osjećaji nalik na one koji su negda blažili čovjeka u djetinjstvu u ovu svetu večer - ono zbližavanje s božanskom predajom, ono posezanje za tisućljetnim zgodama - nego kao da su se iz toga nakita, iz toga svjetla, iz toga dima, jednom riječi iz svega, tek nejasno u prozirnim slikama, ali ipak zamjetljivo, dizali i lebdjeli prizori iz starih drevnih vremena, iz onoga doba kad su naši pradjedovi, ti najstariji patnici svete vjere, pred simbolom božanske kolijevke crpili snagu svoga uvjerenja, svoga junaštva; iz onoga doba kad im je u bijednom mučeničkom vijeku, ostavljenima od svega živoga svijeta i zemaljskih kraljeva, jedino kralj nebeski pružao utjehu, pružao okrepnu! Odisalo je i strujilo diljem čitave kuće, diljem starih soba nešto nebesko, nešto što je srca sviju nas blažilo i nježilo, duše naše uzdizalo i nukalo nas da šapnemo vruću hvalu božanskomu Spasitelju što nam pokloni ovaj dan.

Odbila već sedma ura kad sjedosmo za stol. Zaredala sva moguća starinska posna jela. Batorić je strogo pazio da na Badnjak u njega ne bude mesa, ali se zato njegov stalno namješteni ribič Janko morao pobrinuti to sigurnije za soma i šarana.

Društvo postane naskoro veselo i glasno, premda nam nije bilo našega običnoga stoloravnatelja podjašprišta Ercigonje, koji je radi ponoćne mise morao ostati kod kuće. Mjesto njega ravnao je Lacica Kuntek. Nije bio doista govornik u evropskom smislu riječi, no mi to i ne zahtijevamo. Ta bilo je samo po sebi tako ugodno sjediti za punim stolom u toploj drevnoj sobi, kraj sve rasvjete ipak zastrtoj nekom polutamom dugih sjena, koje su padale s

crnih tramova, plazile iz dubokih kutova sobe, a najviše se turale iz ostalih neravnojedinih odaja. Napolju se pak javljao sjever kako liže starim krovom, lomata, potresuje golim granjem drveća, staklima na prozorima i kako se lomi po uglovima kurije čas ljutim rogorobom, čas bolnim uzdisajem, dok smo u isti čas u sobi čuli i čutili visoku staru peć kako u njoj plamti i žari da sve puca i cvili klada, te od nje struji topao mekan dah, dajući nam čuvstvo zadovoljstva da nismo izvrgnuti zlobi vjetra. Jednostavan, običan užitak, ali možebiti upravo ovakove dnevne slasti kraj sve svoje maljušnosti pletu za nas najjače vezove ljubavi za ovaj život.

Među prvim zdravicama bila je zdravica današnjoj kršćanskoj slavi, kojom je prilikom Lacica posebice istaknuo Batorić kao najvjernijega čuvara starih običaja.

Batorić se zahvali, uza to udarivši na novo vrijeme koje ne mari više dosta za svetu vjeru i njezine starošću svojom posvećene ustanove. - Međutim to je samo prolazno, moda, i ništa više - reče latinski dalje. - Um će ljudski brzo razabrati kako je današnje njegovo uvjerenje tek posljedica zaslijepljenosti koja je zaokupila čovječanstvo zaradi doista velikoga napretka u znanosti. Radost stoga što se otkrilo da je voda sastavljena od kisika i vodika, da se munjevnom iskrom može uhvatiti sila, zavela ih te misle da u svem tom nema ništa božansko kad su za to dosta strojevi i retorte. No to je plitkost, ali ostavimo se toga. Drugo je za običaje starohrvatske. Ja ih poštujem i držim ne samo iz ljubavi i poštovanja prema onima koji su prije nas bili ovdje, a koji zacijelo tu ljubav zaslužuju, već i radi sebe samoga. Neće mi

moći nitko zanijekati da se takovim svetkovanjem i održavanjem starih navada duša naša lakše diže do plemenita, lijepa idealizma. Čovjek postaje i ljepši i bolji! Ja bih želio da svi Hrvati više cijene svoje običaje, jer ih to najsigurnije čuva od tuđinstva, pa i hrani u narodu poštovanje samoga sebe i ponos. Ali, dakako, u nas se baš radi naopako! Toga više nema možda u čitavom svijetu. Uvijek nam je na ustima slavna prošlost djedova, a ipak nijedan narod nije tako brzo, tako lako zabacio stare uredbe. Ogledajte redom. Naše županije propale, reklo se da je to "antikvirana" uredba; gradovi kao majmuni uzeli u svem oponašati Švabe - ama što će dalje, ta samo ime već napustiše Hrvati! Gledajte Anglikance, kako pobožno čuvaju sve što su im djedovi ostavili. Njih valjda ne možemo prekoriti s barbarstva!

Premda je sudac Štefica Petrović bio vatreñ pristaša novih uredbi, uvijek se ponosio svojim "liberalizmom" te se hvalisao kako mu nije ništa do "svih ovih popovskih ludorija", pri tom često s neiskazanim ponosom spominjući citate iz Büchnerove knjige *Kraft und Stoff*, ipak se taj put nije razvila nikakva debata. Mi svi kao da smo u taj čas, ako ne mislili, a ono svakako osjećali poput Batorića i podali se čaru božićne večeri.

Iz donjega sprata, iz družinske sobe, koja je također bila okićena borovinom i bršljanom i gdje je po Batorićevoj zapovijesti Vanko dijelio služinčadi kolače s umiješenim cvancigama, dopirala do nas čas vesela halabuka sakupljenih, čas stare božićne pjesme, pjevane s neizrečenom nasladom i s pravom pobožnosti.

Mali svinjar Daša, osjećajući u sebi umjetnički nagon, načinio je "betlem", pa čuteći

također neki pothvatni duh, složio se s vrtlarićem Tinčom i s Imbrićem, pomoćnikom kravarskim, te dodoše, noseći rasvijetljeni "betlem" pred sobom, gore u sobu. Zapjevaše poznatu pjesmu:

*Oj kakva to svjetlost,
Tam' Betlem gori...*

Batorić umah uhvati svojim glasom, Lacica za njim, mi ostali također, pa se starački hrapavi glasovi složiše s nešto previsoko nategnutim sopranima dječaka, i tako diljem drevne kuće zaori duga melodija starodavne pjesme, uzdižući nam srca, nadahnjujući nas žarom vjere, blažeći nas zadovoljstvom!

Poslije ove pjesme morali su dječaci još tolike druge pjevati, a kad oni odoše, mi sveudilj pjevasmo, svladani sasvim božićnim ushitom.

Tako prolazila večer u pjevanju i razgovoru. Dogovarajući se kamo ćemo k ponoćki, svrnušmo nekako govor na duhove. Pa i kakva bi to bila Badnja večer u starom plemenitaškom dvoru da se o tom ne prozbori! Sve moguće i nemoguće bajke ovdje se stale bajati. Lacica i Đuka bili su pravi majstori; ovaj posljednji to više što je tvrdo vjerovao u sve što je znao o duhovima. Tako i *magnificus* Radičević koji je opet sve pojave tumačio s pomoću "četvrte dimenzije". Jedini je Štefica unaprijed označio svoje stanovište kratkim i jezgrovitim: - To je preludo vjerovati - no zato se ipak čitavo vrijeme brižno ugibao da svrne svoj pogled kroz vrata u druge tamne sobe, pa je dapače problijedio kao krpa kad mu je Lacica, zaklinjući se svime što mu je drag, rekao da je nedavno vidio njegovu pokojnu punicu gdje lijeće nad zgradom kotarskog suda.

- Je, je, letela je onak, kakti metaful oko svetla, kak da sam ju živu videl: imala je na sebi svoju zelenu svilenu opravu i rajfrok, kažem ti prava pravcata pokojna Letovanićka. Preplašil sem se, uh - sve me je zeblo - ja ne znam je li jedne kapi krvi bilo vu meni. A ona leti, leti sve na okrug nad tvojim krovom. Već sam se poboxal za te, moj spectabilis - dovrši sasvim ozbiljno Lacica. Štefica pak, sveudilj blijed, kiselo se nasmiješi, ali ne mogaše ni jedne riječi izustiti.

Batoriću ne bijaše milo što je Kuntek prevrnuo u šalu pa uozbiljiv se počne latinski govoriti:

- Mislili vi što vam drago, međutim i ja ne vjerujem da se duhovi iz groba dižu te nas pohađaju - prepuštam to starim babama i mojemu dragomu spiritisti *magnificusu*; ali što mi ljudi možemo znati? Ima toliko toga nepojmljiva što je izvan naših čutila. I sve je uzalud, tko je nešto dulje živio, mogao se uvjeriti da ima nešto više, metafizičko nad nama. Neka Štefičin Büchner makar po glavi skače, mene lje neće uvjeriti o protivnom. Zbilo se to što će vam kazati baš ovdje u Brezovici i - mislim upravo na Badnjak ili na Staro ljeto, točno više ne znam, ta već je tako dugo tomu. Bio sam već jurat u Požunu, posla nisam mnogo imao, pa kad se božićni sveci bližali, zaželim k svojim starim roditeljima - Bog im daj duši lako. Odlučeno, svršeno. Za koji dan osvanem u Brezovici. Kako danas ja, tako je onda moj otac uvijek na Badnjak i na Staro ljeto sakupljao oko sebe prijatelje koji nisu imali obitelji. - Ovaj put, dakle, poslije objeda, koji je također bio kasno navečer, tek poslije lova, pa do časa kad se išlo k ponoćki, uzeli su kartati. S ocem sjeli k

istom stolu stari grof Jurica, bio onda već udovac - Bože, sad ga se još sasvim živo sjećam, njegova ocalnozelena fraka, njegovih žabota; zatim sio tvoj otac, Štefice, stari *illustrius* Jankica - sasvim si mu sličan - napokon sio još fiškal Žuženić. On je bio neženja, pa je svakoga Božića dolazio u Brezovicu i svaki put majci mojoj donosio zaonda tako omiljene bečke almanake, ocu pak svakojake profile cara Napoleona. - Bili su ovdje u prvoj pokrajnoj sobi. Ja sam se posadio na divan kraj grofa da gledam igru. Nešto poslije deset ustane otac da pogleda ostale goste koji su ovdje u palači ostali kraj čaše vina. Jedva što je iz sobe izišao, vidim kako tvomu ocu ispadoše karte iz ruku, i on se zagleda u prazno mjesto moga oca sav zapanjen. Isto tako grof Jurica. Žuženić i ja u isti mah uskliknemo: 'Što je za Boga?', no ne dobijemo ni jednoga odgovora. Nisu nas ni čuli. Začas se vrati otac, još sav u smijehu od šale što su je u palači zbijali, no čim se bliže primakne, prestane se smijati i u čudu zapita: - A tko to sjedi na mojem mjestu?

- Kakove su to lakrdije? Ovaj sam trenutak video gdje netko na mom stolcu sjedi, a sad ga nema. Gdje je? - 'Ta nije bilo nikoga!' - presjekosmo živo Žuženić i ja ocu besjedu. - Ma jest - prestravljen zavikne otac, a nato grof i tvoj otac dođu k sebi, te sva trojica ustvrdiše da su vidjeli lijepa mlada čovjeka, u odijelu prastara kroja, onako kao u turska vremena. - Tvoj je otac kazivao da ga je najednom spazio, ne vidjevši da je došao; tada da je sio mirno na stolac i u mene se zagledao. Grof ga je tek primijetio kad je već sjedao. Čim su ga opazili, i ne znajući zašto, svladala ih strava, premda

nisu na duhove nimalo mislili. Nisu vidjeli kako je otišao. Žuženić i ja nikako ne mogosmo razumjeti čitave zgodе; u duhove nismo vjerovali kao danas Štefica, pretražismo sve sobe, nije li u tom bilo šale. Dakako, ta predmjehova bijaše unaprijed otklonjena, jer bi u tom slučaju i nas dva morali štogod vidjeti. Nije li to čudno? Moj je otac doista bio naprednjak kao naš Štefica - nije ni malo mario za čitavu zgodu, no stari grof i tvoj otac prišapnuli su jedan drugome da je to nekakav znak za kuću. Ja sam ih čuo, no u sebi sam se smijao. Tri mjeseca kasnije pogorio nam je spahiluk u Banatu. Dakle, što kažete? - upita nas nato Batorić kao pobjednik, uvjeren da nas je nevjernike sasvim pobjio.

- Ali ti nisi ipak vidio sam na svoje oči; ne možeš, dakle, tvrditi da je uistinu bila kakova prikaza - uzmem ja više od obijesti.

- Gle ti mudrijana; ali trojica su vidjela, a nas dvojica ne - to je "kritično".

Poslije Batorićeve pripovijetke opažala se na licu sviju neka blijeđa boja, Štefici se Petroviću dapače vidjelo kako mu okrajci "liberalnoga" ovratnika dršću. Crni kutovi u sobi ujedared kao da kriju nešto otajstveno u sebi; pravilni, tako jednolični "tik tak" dvjestogodišnje visoke ure sablasno je ozvanjao polutamnim prostorom. Sjene što se kočile po zidovima, po tramovima i bacale se s visokih crnih ormara, i ono treptavo nepravilno svjetlo svjećica na božićnom drvcu, osobito kad bi koja dogorijevala i svojim izdišućim plamenom bacala čas veoma duge, čas sasvim kratke trake po portretima, napokon ono civiljenje vjetra po dimnjacima i rogo borenje po krovu i tavanu, sve je to činilo da je čovjeka nešto u srcu

zazeblo, te je nehotice svaki od nas s Batorićem promrmljao: - Ta Bog bi ga znao što li sve ne kriju u sebi stare ove kuriјe!

Međutim se sve više primicalo vrijeme k ponoćki. Štefica ne moguće više mirno sjediti na svom mjestu, jer je bio upravo nasuprot vratima na koja zijaše crna tmina kobne pokrajne sobe. Sreća za nj što smo ustali od stola i počeli se spremati u crkvu.

Kad se začuše pred dvorom praporci, požurismo se napolje, i začas nas vozile troje saonice put crkve.

Vjetar bijaše prestao. Nebo bilo vedro i gotovo bez oblačka i posuto zvijezdama koje su živahno titrale i krijesile se, te se od njih nježno ljeskao tamni lazur. Nekako se pričinjahu kao da su ovoj dalekoj zemlji bliže, nekako se doimahu kao da u neiskazanoj svojoj ljepoti slažu slavu Božju i misao ove večeri, jer im je tako sjaj zlatnih treptavih zraka naličio na svetački vijenac. Tihi hladni mir sjajnoga neba svima je izričao nešto uzvišeno, nešto nedohitno! Prava Badnja noć! - Mjesec se već visoko digao, blijeda mjesecina ovijala sva ta snježna polja, gorostasno se dizala brda kao nepregledne gromade snijega. Drveće, obloženo po svim granama bijelim uresom zime, dršćući u nejasnom svjetlu, prikazivalo se fantastično, neodređeno - sablasno. Od seljačkih kućeraka kao vatrene oči žarila su u noći mala okna, koja su glasno pripovijedala kako sav taj svijet čeka radosno, čeznutljivo dolazak Božjega djeteta.

Naše saonice strelovito su hrlike naprijed po svježem snijegu. Nije se čuo topot konjskih kopita niti smicanje saonica, tek praporci, ovješeni konjima po vratu i na hrptu, daleko su

odjekivali u ravnice i bregove - u ovu gluhu hladnu noć.

Zatim zamniješe crkvena zvona, razliježući se tankozvučno srebrno u svježem mirnom zraku i gubeći se daleko, daleko, tamo negdje za vodama i šumama. Pred crkvom sakupljena sila svijeta, sva u svečanom čistom ruhu, čekala je početak službe. Časomice zagrmio je iz svjetine hitac iz puške i kubure i orilo se ijuškanje vesele momčadi.

Unidosmo u crkvu gore na kor Batorićev koji je imao kao patron crkve. Služba Božja otpočne. Visoki zidovi stare crkve tek su do sredine bili svijetli, gubeći se dalje u sivoj polutami, koje ne mogahu prodrijeti voštanice, zapaljene gdjegdje po kutovima crkve. Opojni miris tamjana i opet ružmarina, što su ga imale u rukama djevojke i žene, ispunjaо je svu crkvu. Dolje iz puka, gdje se glava do glave narivala i svjetina se neprekidno njihala kao valovi na burnoj vodi, dolazilo zujanje od napola glasno šaptanih molitava vjernika, njihovo uzdisanje, njihov zanos.

Tada napokon zapjeva svećenik kod oltara: *Gloria in excelsis Deo*, a gore kod orgulja oglasi se stari školnik Ivica Novaković svojim tankim glasom kroz nos navučenim, nalik na blejanje janjeta, ali pjevanim s veseljem i pobožnošću, pa zato kraj svih svojih mana ipak ugodnim i vjerniku dragim. Ne znadu, ne znadu doista naši današnji "organisti" više onako vjerno, istinito pjevati u crkvi kao nekadašnji školnici:

Narod se odazove i cijela crkva zagrmi od stare pjesme:

Narodi se kralj nebeski...

Nemam riječi da prikažem čuvstva što su me taj čas savladala i ganula do suza - nemam kista da nacrtam ono što gledah na licu Batorića i drugih; nemam pera da opišem radost, veselje i blaženstvo sakupljenog svijeta. Samo mogu reći da sam se gubio pred veličanstvom jednoga trena i stara, prastara božićna pjesma potresla mi dušom, te sam taj čas tako lako pojmljio svu snagu gesla naših djedova: *Pro Deo et patria!*

Iziđoh iz crkve i podđoh pod vedri nebeski svod. Iz crkve je sada domnjevala pjesma: *Slava Bogu na visini, a mir ljudem na zemlji!* - Šaptom sam se pridružio tim riječima.

* * *

Prođoše mnoge godine; Batorića nema, Brezovice nestalo, nestalo i naših starih Badnjaka. Pjeva se doista i sada: *Slava Bogu, a mir ljudem, ali moja susjeda, sirota Dorica, ona što je u šumi nađosmo, sada je udovica s petoro nejake djece i nikako joj se ne da pjevati, suze joj već od jutra ne mogu sahnuti.* Gospodin kr. poreznik hoće da do konca godine namiri godišnju dužnost poreza u svom kotaru. Ta dobio je silan ferman, neopozivu zapovijed! Razaslaо je zato na sve strane svoje ovrhovoditelje. Što mari on da je danas Badnjak? Nema krzmanja, konac je godine na domaku: Dorica je dugovala čitavu posljednju četvrt poreza - a ovrhovoditelj ne zna šale niti se brine za zakon, otjerao joj posljednju kravicu, tako da nema sada za Božić ni kapi mlijeka da djeci ispeče gibanicu. A "Mileka" bila je tako dobra, tako lijepa krava! Tužna li Badnjaka!

Konvencionalni svjetovi

HRVATSKA KONVENCIJSKA JESEN LJETA GOSPODNE 2007.

Piše: Dalibor Perković

Dio prvi - RiKon

Rijeka, 5-7. listopada 2007.

NAJJAČA KARIKA

Prije nekoliko godina, negdje početkom tisućljeća, moglo se naslutiti kakva će sudbina zadesiti riječku Auroru. Na jednoj od posljednjih konvencija koje je taj klub organizirao trebao se održati i okrugli stol o tome smije li se dozvoliti pretvaranje Aurore u gejmerski klub. Kako su rekli, postojala je jezgra ljudi koji "nisu bili zadovoljni trenutnim stanjem i htjeli su nešto učiniti da se pravi SF vrati u klub". Okrugli stol na kraju nije održan jer su ljudi koji su ga trebali organizirati u tom trenutku - igrali *Magic: the Gathering*. Sljedeće godine stvari su izgledale mrvicu bolje, a godinu nakon toga dogodio se lom: prvi put od 1997. godine RiKon se nije održao, dok se Aurora ugasila.

Sljedeće dvije godine protekle su u osnivanju i organizaciji 3. zmaja. Novi Riječani su organizirali dvije konvencije

koje bi mogle biti ocijenjene dobrima ili lošima, kad bi postojala neka objektivna mjerila - iako ponešto govori činjenica da je jedino po čemu se sjećam da sam 2006. godine bio u Rijeci noćna vožnja užasnim riječkim ulicama. A onda se dogodio RiKon 2007. koji je, prema mojem potpuno subjektivnom i pristranom sudu, ispao među najboljima do sada.

Doduše, tražeći inspiraciju za ovaj tekst malo sam kopao po izvještajima sa starih RiKona i pronašao rečenicu iz 2004. koja, nakon opisa kako je te godine RiKon bio preplavljen gejmerima, otprilike kaže "ako ih ne možeš pobijediti, pridruži im se" i nastavlja prijetnjom da će se, ako mi na konvenciji postane dosadno, ići igrati. Pa, budimo iskreni, jedan od razloga zašto je ove godine RiKon bio toliko zanimljiv i zabavan vjerojatno je i to što sam napokon popustio napasti i dobar dio konvencije proveo za igračkim stolom. I tako sam odigrao tri-četiri *Robo Rallyja* (koji se pokazao kao hit jer se bar deset ljudi

zapalilo za njega, a neki su čvrsto odlučili da će ga ići kupiti) i bar jedan *Princes of Florence*.

No, sve ovo ne čini RiKon gejmerskom konvencijom. Bar pet kvizova, oko sedam predavanja, zanimljive prezentacije i, što je najvažnije, ekipa koju zaista zanima SF, i to u pisanim obliku, pobrinuli su se da se zaista osjeti onaj štih kakav se treba osjećati na jednoj SF konvenciji. Tako je ekipa s Liburnicona (iako imam osjećaj da nikad neću prokljuviti tko je tamo tko i koliko su Riječani i Opatijci zapravo razdvojeni ili spojeni) još jednom organizirala kviz "Jeste li načitani". Međutim, dok je ljetos lektira za kviz bila prilično klasična i općepoznata - Martin, Herbert i trećeg se ne mogu sjetiti - ovaj su put

široke natjecateljske mase ostale zatečene popisom literature iz koje će pitanja biti postavljena: Ann Rice, Robert Jordan i ozloglašeni "Forgotten Realms" Salvatore. Problem je, naravno, u tome što većina nazočnih ništa od toga nije čitala, a među

njima i vaš vjerni izvještač. Isti je najprije poželio odustati od kviza, ali su ga nagovorili da ipak pokuša ("Ajde, lupaj nasumice, pa tako sam i ja dobio nagradu iz Flasha Gordona", reče netko). Nakon prvih nekoliko pitanja, srdačno vašem je dojadilo pa je zakačio natpis s odgovorom "C" na klupu i otišao dalje šetati konvencijom. Na

kraju, rezultati su bili očekivani, ali i zanimljivi: na kraju sam završio posljednji s osam (od 40) bodova, dok je najbolji igrač uspio sakupiti čak 18.

Što se tiče predavanja, jedino koje sam odslušao od početka do kraja bilo je ono Daniela Antunovića, psihologa koji radi s djecom s poremećajima u ponašanju, o primjeni fantasy *role-playinga* u socijalizaciji maloljetnih delikvenata.

Ovo vrijedi ukratko prepričati: čovjek je, u suradnji sa školom, jednostavno okupio nekoliko najgorih učenika i s njima proveo nekoliko mjeseci igrajući AD&D. Pojednostavljeni rečeno, nakon tih nekoliko mjeseci ocjene su im se popravile,

neopravdani izostanci su stagnirali, a ekipa se, kažu, održala i nastavila igrati i nakon što je službeni projekt završio. Na kraju je netko iz publike upitao predavača ne misli li da je pogriješio što je od više-manje normalne djece napravio *geekove* koji će ostati asocijalni, samo na drugi način. Predavač je odgovorio da je on osobno dugogodišnji aktivni igrač i *master* raznih *role-playinga* što ga nije spriječilo da u međuvremenu napravi relativno uspješnu karijeru, oženi se i dobije četvoro djece.

Predavanje o zmajevima Slovenke Špele, koju su neki zapamtili s Konfuzije ne samo zbog predavanja, preskočio sam jer sam ga već čuo, a i nisam neki zaljubljenik u temu, dok sam slovenski kviz "Tajna Piranskog trokuta", koji se sastojao u pogađanju filmova iz slovenskog prijevoda, propustio zbog novostvorene ovisnosti o igrama na ploči. Na žalost, jer je, kažu, bilo prilično zabavno. No, zato je "Najslabija karika" po mnogima označila vrhunac konvencije, iako je vaš vjerni izvjestitelj po tom pitanju pomalo subjektivan iz objektivnih razloga - pobijedio je. Pritom treba biti iskren i priznati da u svemu tome ulogu nije igralo samo znanje, već i umješnost u izbacivanju protivnika, a pomalo i sreća. Naime, u prvom krugu, iako je zapravo jedini ponudio točne odgovore (dva naprema nula svih ostalih), s nadmoćnom većinom od pet glasova, a na poveliko iznenadjenje i te petorice jer valjda nitko to nije mislio ozbiljno (ili možda

jest?), izletio je Policajac Mirko iz Pazina, redoviti posjetitelj hrvatskih SF konvencija, koji je izbacivanje primio sportski, a ostalim natjecateljima se zahvalio i poželio im sreću u dalnjem natjecanju riječima: "Pičke jedne, ovo ćete mi platit!" U ostatku kviza inspirativnih odgovora bilo je pregršt, spomenimo samo neke: "Gdje je održan Eurocon 2007." "U Tokiju." i "Tko je prva žena u svemiru?" "Lajka"

(Digresija: dok sam pisao ovaj tekst dogodio se zanimljiv mali kućni razgovor.

Osoba A: "Hm, pa ovo je točan odgovor."

Osoba B: "Tehnički nije. Kad kažeš 'žena', to se obično odnosi na ženku homo sapiensa, ne?"

Osoba A: "A na što se obično odnosi kad kažeš 'kuja'?" Kraj digresije.)

Također smo doznali da Riječani, pa čak ni njegovi prijatelji, ne čitaju Krušvara, a jedan krug u kojem nitko nije dao točan odgovor voditeljica, koja se jako dobro ufurala u ulogu Danijele the Bitch, zaključila je riječima: "Pošto ste svi totalno u kurcu, ovaj put za izbacivanje imate širok izbor". U finalu su se sukobila dva veterana s majicama *RiKon '97*, od kojih je jedan bio i organizator istoga, ali pobjedu je ipak odnio veći *geek*. Na kraju je ipak sve došlo na svoje jer se pobjedniku nije pilo pivo te je svoju nagradu od 2,2 deci (koju je šanker donio s riječima "Ja sam mislio da će ovamo morati donijeti cijeli kanister, kad ono...") prepustio neSlovencu koji bude znao što je

to "šćegetavček". Odgovor je znao, a tko će drugi, Policajac Mirko, tako da je na kraju, ako već ne slavu, pošteno zaradio nagradu.

Za vašeg dopisnika osobno ovaj je RiKon donio i jednu otežavajuću okolnost. Naime, iz objektivnih razloga neSF-ične prirode, u nedjelju je trebalo biti više-manje odmoran tako da smo odustali od nespavanja i tulumarenja kroz cijelu noć i spakirali se u naš mali Citroen AX kako bismo uhvatili bar malo sna. Preživjeli posjetitelji su, prema programu, u nedjelju trebali imati malo razgledanje grada, ali što se događalo nakon našeg odlaska iz Rijeke u rano jutro, nemamo pojma, pitati smo zaboravili, a nakon što su prošla dva mjeseca vjerojatno više nije ni važno.

Dio drugi - Essekon Osijek, 2-4. studenog 2007. LARP BEZ GRANICA

Činjenica koja organizatore SFeraKona ponekad živcira je to što je Istrakon vremenski tako blizu zagrebačkoj konvenciji, i to još prije nje, tako da se često dogodi da se neke točke programa preklapaju, a predavanja ponavljaju, dok kod nekih redovitih posjetitelja čak može doći i do zasićenja.

Situacija u kojoj se Essekon, najistočnija od hrvatskih konvencija, uglavnom događa mjesec dana nakon RiKona, druge najzapadnije (ili treće, op.ur.), ove je godine imala ogroman utjecaj

na atmosferu i događanja u Osijeku početkom mjeseca studenog. Naime, prilično je vidljivo da su Riječani, nakon uspjeha i goleme količine pozitivnih emocija i komentara koje su dobili zbog relativno uspjelog RiKona, poželjeli odgoditi povratak u stvaran svijet ili bar produljiti boravak u onom ljepšem, *geekovskom*, pa su odlazak na Essekon shvatili kao priliku za ponavljanje ponašanja koje im je mjesec dana ranije induciralo pretjerano lučenje hormona sreće. Kao i svi pravi ovisnici, tome su pristupili studiozno: pripremili su nekoliko predavanja i kvizova, organizirali su se, ponijeli sve što su mogli ponijeti i, kao rezultat, ukupan broj točaka programa koje su organizirali u Osijeku, približio se, ako ne i prešao, broj onih koje su organizirali domaćini.

Istovremeno, prostor u kojem se održao ovaj Essekon bio je najbolji u proteklih pet godina, otkako sam ga počeo pohoditi: riječ je o "Kući mladih", pomalo oronulom i neuređenom, ali zato svakako dobro posloženom prostoru koji je za konvenciju imao na raspolaganju čak šest odvojenih prostorija, ne prevelikih, ali s obzirom na broj posjetitelja sasvim dovoljnih, tako da je svatko mogao pronaći nešto za sebe. Za vašeg izvjestitelja centralni događaj je svakako bio razgovor pod formalnim nazivom *Okrugli stol o stanju u hrvatskom fandomu* gdje su stari konvencijski vukovi iz Pazina, Rijeke, Zagreba i Osijeka nekoliko sati

razmjenjivali iskustva iz organiziranja konvencija i, u manjoj mjeri, pokušavali pomoći domaćinima savjetima koji su im svakako potrebni zbog specifične situacije u kojoj se Osijek nalazi.

No, prema iz objektivnih razloga subjektivnom mišljenju dolje potписанog hvalisavca, *drugim* centralnim događajem svakako se - opet - može proglašiti repriza rikonskog kviza "Najslabija karika" na kojoj ovaj put Policajac Mirko nije ispao u prvom krugu. Naime, ovaj put su svi više-manje igrali korektno, izbacivali one za koje su procijenili da su najslabije karike tako da su se Mirko G. s prebivalištem u Pazinu i Dalibor P. s prebivalištemu Sesvetama suočili u velikom finalu. Pritom su se obojica proslavili dobivši nadimke Zlatokosa i Matovilka u spomen na likove iz bajki kojih se nisu mogli sjetiti - lijepo molim, ne pitajte za detalje. Na kraju je pobijedila Matovilka, potvrdivši uspjeh iz Rijeke, dok je ovaj put okruglo dva deci piva - opet - popila Zlatokosa zato jer se Matovilki - opet - nije pilo pivo, a nitko nije znao riješiti njezin zadatak "Poredajte šest hrvatskih SF konvencija po starosti".

Ostatak Essekona svatko je proveo u skladu sa svojim referencama: dio ljudi se igrao, dio ljudi je rolplejavao, predsjednik 3. zmaja nešto se prijetio da će održati četverosatno predavanje o srednjevjekovnim opsadnim oružjima (ne znam je li prijetnju i ostvario jer sam na vrijeme napustio prostoriju), a nekoliko sati oko ponoći

popunili su opet Riječani s brzim nizom neslužbenih kvizova o *Warhammeru*, Marvelovim superherojima, stripu *Order of the Stick*, He-Manom i Gospodarima svemira i slično. Ostatak noći prošao je uz *Princes of Florence*, *Carcassone*, *Puerto Rico* i još neke igre, a povratak kući uz spavanje po autobusima i vlakovima, što je uvijek znak da na upravo dovršenoj konvenciji nije bilo dosadno.

Zanimljivost vezana za ovaj Essekon je to što je izgledalo kao da se u istom prostoru u istom trenutku odvijaju dvije konvencije - jedna u organizaciji osječke Gaie, a druga u organizaciji riječkog 3. maja. Dok su se Riječani pobrinuli za društvene igre, predavanja i kvizove, Osječani su - bar onaj glasniji dio - stvarali sasvim drugačiji ugodaj. Kult rakije očito je jak u najistočnijoj hrvatskoj pokrajini, i to se na ovom Essekonus prilično vidjelo - i *čulo*. Okej, treba biti iskren i reći da Essekon vjerojatno nije statistički najalkoholiziranija hrvatska SF konvencija - na RiKonu bi komotno mogli postaviti daske na one stepenice kako bi se niz tako improviziranu rampu moglo lakše otkotrljati usnule aerosolne bombe u podnožje fakulteta gdje ih odmah može preuzeti hitna, na Istrakonu bi bila dobra ideja u Bri Inn instalirati automatsku stanicu za ispumpavanje želuca na kovanice, dok na SFeraKonu u kasnim satima često nije uputno prolaziti s otvorenim plamenom nekim dijelovima prostora. Međutim, ove je godine u Osijeku,

uz gotovo religijsku predanost alkoholu, bilo i adekvatnih popratnih sadržaja: sa šanka su bar pola vremena treštale tamburice Kiće Slabinca i Zlatka Pejakovića (spada li ovaj drugi uopće u kategoriju "tamburice"?), dok su u sitnim noćnim satima, što je vaš dopisnik, na žalost, propustio, po "Kući mladih" letjeli razne stvari: glave zeljatog povrća (kelja ili kupusa, o tome se po internetu još uvijek lome koplja), zvučnici i boce. Ovo posljednje je, doduše, zafrljačio tajnik 3. zmaja - inače zadužen za klupske financije - koji je očito prihvatio štimung, a sve nakon što je predsjednik istog kluba na šanku, nakon određene količine tekućine koja je protekla njegovim probavnim sustavom, a ponešto se, očito, i zadržalo u krvotoku, naručio rundu za sve i zaurlao: "Klub plaća!" O posvemašnjem nepoštivanju autoriteta i lika i djela vođe mogli smo se osvjedočiti i u petak navečer kad su neki Riječani došli u sobu s igramama kako bi izvjestili ostale da *el Presidente* ulijeva k'o na benzinskoj, nakon čega se brzo formirala kladionica po pitanju koliko će trebati da se isti zarotira za devedeset po horizontalnoj osi (valjda vertikalnoj, op. ur.). Ne znamo koliko je novca uloženo i izgubljeno, ali Predsjednik ih je sve preveslao ostavši na nogama do kraja.

Sportskim rječnikom, rezultat jesenskog dijela prvenstva mogao bi glasiti: Rijeka - Osijek: 1,5 : 0,5 kad bi to išta značilo. Ruku na srce, Riječani su očito doživjeli snažan moralni uzlet koji im je dao

energije da cijelu jesen održavaju visoko raspoloženje, dok su Osječani, pritisnuti logističkim i ostalim problemima vezanim uz geografsko porijeklo, pri čemu svakako ne treba zanemariti činjenicu da je na Essekonu *radilo* otprilike pet puta manje ljudi nego u Rijeci, obavili posao najbolje što su mogli, a kad konvenciju rade tri i pol čovjeka, onda - objektivno - rezultat i ne može biti multimedijalni spektakl. Ako se ima na umu da je osnovni preduvjet da bi konvencija bila uspješna osigurati okvir da se ljudi s istim interesima nađu kako bi ispunili taj zajednički interes, onda i Essekoni svakako treba dobiti prolaznu ocjenu, možda čak i više nego neki od onih iz proteklih godina. No, da bi valjalo prijeći neke logističke, ali i psihološke barijere, svakako bi trebalo, ali tko je bez grijeha, neka prvi baci kamen. Amaterske subkulture ionako žive po sinusoidama, ove je godine "3. maj" doživio uzlet, ali *gloria mundi* je, znamo, kurva, i samo možemo čekati kome će sljedeće godine pokloniti povjerenje. Do tada, svima s problemima možemo samo poželjeti da te probleme riješe, a u međuvremenu, od šest hrvatskih konvencija, ima ih sasvim dovoljno koje će održati plamen dok se oni manje sretni ne snađu i usprave na noge.

Fanovi, bar oni zagriženi, koji znaju što vole i znaju tko što radi i tko je za što zaslužan, znat će prepoznati svoje.

Kina vrte, Čubi recenzira

KVČR #27: FANTASY TULUM

Piše: Aleksandar Žiljak

Dakle, dok sa zebnjom čekamo *Zlatni kompas*, ekranizaciju prvog dijela "kontroverzne" trilogije *His Dark Materials* Philipa Pullmana (u nas svojevremeno objavio Sysprint), da se malo pozabavimo s nekoliko *fantasy* filmova.

Lažno oglašavanje

Most za Terabithiju liči, ako pogledate foršpan, na neku sladunjavu dječju *fantasy*-glupost, tipa: odu dječica u neku magičnu zemlju i tu sretnu sve i svašta, skoro pa neki klon *Narnijskih kronika* ili tako nekako. To je, međutim, samo dokaz koliko najave filmova mogu biti, što bi se engleski reklo, *misleading*.

Naime, ispostavlja se da je *Most za Terabithiju* jedva rubni *fantasy* i da je, k tome, a na radost vašeg omiljenog recenzenta, vrlo dobar film. Snimljen je po romanu Katherine Paterson, a u režiji Gabora Csupoa, režisera za kojeg do sada nisam čuo.

Priča filma jest dječja, barem na prvi pogled. Jess (Josh Hutcherson) je desetogodišnjak i pomalo autsajder u svom razredu. Živi u provinciji na par sati vožnje od New Yorka: ruralno okruženje, ali moderno,

utoliko što mu je na kući satelitska antena, a u kući bežični telefon, ako shvaćate što želim reći. Osim što je autsajder u školi, Jess je pomalo na margini i kod kuće. Daleko od toga da bi živio u disfunkcionalnoj obitelji, ne! Jednostavno, uz dvije starije sestre, jednu mlađu i jednu koja je još beba, kaoi roditelje koji svaki dolar zabrinuto preokreću tri puta, za njega ostaje sve manje vremena. U takvoj sredini, koja nije baš nježna, njegove slikarske sklonosti također prolaze neopaženo.

A onda u Jessov razred dođe nova klinka: Leslie (Annasophia Robb). Njihov prvi susret nije baš najsretniji. Na satu tjelesnog, u utrci, Leslie ostavi Jessa, koji je neke vrsti školske nade u trčanju, gutati prašinu. Međutim, nakon tog početnog razočaranja, Jess otkriva da je i Leslie po mnogo čemu izuzetna. Osim, naravno, što je slatka, Leslie je i vrlo nadahnuta kad treba napisati školski sastavak ili ispričati priču. Njeni su roditelji, naime, dvoje pisaca koji su doselili u Jessovo susjedstvo da tu u miru završe roman.

Jasno, dvoje se djece, svako izdvojeno po nečemu, ubrzo sprijatelje i, istražujući zajedno šumarke oko kuće, naiđu na potok. A iza tog potoka, preko kojeg preskaču

tarzanirajući se na konopu kojeg su našli obješenog o stablo, djeca u svojoj mašti grade čarobnu zemlju Terabithiju i naseljavaju je raznim stvorenjima. To vam je onaj *fantasy* dio iz foršpana.

Ovo vam možda još uvijek liči na sladunjavu dječju limunadu. Ali nije. A nije, zato jer je dječji svijet, onako kako je prilazan u *Mostu*, zapravo vrlo, vrlo grub, skoro brutalan. Oboje, pa i mnoga druga djeca, trpe sve moguće oblike školskog *bullyinga*, na koji nitko ne obazire pažnju zato jer glavna štemerica (i njezini pomagači) ipak u školu ne nosi Uzi, SIG Sauer, PAP-ovku ili neki drugi rekvizit kojim američki (i po koji finski) tinejdžeri iskazuju svoje frustracije, neshva-ćenost, egzistencijalni očaj ili što već.

Dakle, djeca u svom zamišljenom svijetu nalaze utočište pred sredinom u kojoj su ili napadani, ili manje ili više zapostavljeni. I, s obzirom da im dobro ide, tragedija koja se dogodi udara poput malja. Pa čak ni tada film ne klizi u srce drapateljstvo, dok se pokušavaju poloviti konci i pokrpati rane naprasno prekinute dječje ljubavi. Ukratko, *Most za Terabithiju* je iznenadujuće zreo i ozbiljan film o djeci i za djecu, koji vrlo

uspješno zaobilazi sve zamke u koje dječji filmovi nerijetko upadnu od samog početka. Zasluga je to umješno složenog scenarija (o samom romanu ne mogu ništa reći) te izvrsnih glumaca. Osim djece, tu su još Robert Patrick kao Jessov otac, brižan ali i rastrzan između brojne obitelji i ne baš naročito plaćenog posla, i Zooey Deschanel kao mlada učiteljica glazbenog koja uviđa Jessov umjetnički potencijal. Konačno, tu je i solidna režija koja ni u jednom trenutku ne dopušta da sve otklizi znate-već-kuda.

I, premda *Most za Terabithiju* nije *fantasy*, možda objašnjava kako zapravo nastaju *fantasy*-svjetovi i što ih čini toliko primamljivima.

Zvjezdana prašina

Stardust režisera Matthewa Vaughna je, koliko sam primijetio, prilično dobro prošao, barem na NOSF-ovom forumu. Film je nastao prema hvaljenoj knjizi poznatog strip-scenarista i pisca Neila Gaimana, koju je ilustrirao Charles Vess.

Priča je bajkovita. Tristan je mladić koji živi u malom gradiću pored Zida što odjeljuje ovaj naš, rekli bismo normalni, svijet od nekog nepoznatog i magičnog. Pokušavajući pridobiti srce gradske ljestvice (koja, ako ćemo iskreno, baš i ne mari za njega), on joj polazi donijeti zvijezdu padalici što je upravo pala negdje s one strane Zida. Ispostavi se da je zvijezda padalica lijepa djevojka, koju Tristan zatiče na dnu kratera, prilično bijesnu zbog činjenice da je, eto pala, pogodjena čarobnim privjeskom (koji će kasnije imati bitnu ulogu) i završila gdje je završila, još k tome uganutog gležnja.

Tristan, pomalo zbumjeni i nespretni, ali dobrodošni dečko, odlučan je dovesti zvijezdu padalicu svojoj voljenoj, makar da ju joj pokaže i tako dokaže svoju ljubav, pa veže djevojku i polazi s njom na dug put kući.

Međutim, za zvijezdom su se padalicom - preciznije za njenim srcem - polakomile i tri dugovječne vještice, kojima bi ona vratila davno izgubljenu mladost. Kako zvijezde ne padaju svaki dan, a zaliha dugovječnosti (čitaj srca prethodne jadnice) je

PARAMOUNT PICTURES PRESENTS A MATTHEW VAUGHN FILM "STARDUST" ROBERT DE NIRO SIENNA MILLER MICHELLE PFEIFFER RUPERT EVERETT IAN MC KELLEN CLAIRE DANES BEN DAVIS LUCINDA SYSON JIAN ESHKERI JON HARRIS LORENZO DI BONAVENTURA MICHAEL DREYER NEIL GAIMAN MATTHEW VAUGHN STEPHEN MARKS PETER MORTON BRAD WESTON DAVID WOMACK BASED ON THE NOVEL BY NEIL GAIMAN DIRECTED BY MATTHEW VAUGHN

pri kraju, vješticama se prilično žuri i ni u kojem slučaju ne biraju sredstva. Istovremeno, kralj je te čarobne zemlje umro, a za nasljeđe se bore tri sina. Načelo nasljeđivanja je jednostavno: zadnji tko ostane na nogama, nosi sve. Da se razumijemo, imao je kralj još sinova, ali ova su trojica jedini preživjeli da dočekaju njegovu smrt. Kako je i kraljevićima mila dugovječnost, kad jedan drugome ne smisljavaju smrtonosne zamke, gajaju gorespomenuto zvijezdu.

I tako, Tristan i zvijezda postaju vrlo poželjna roba. U igru uskaču i zračni pirati, a u cijeloj će toj jurnjavi Tristan konačno spoznati pravu ljubav, otkriti istinu o svom podrijetlu, poraziti zle

vještice i spriječiti zadnjeg preživjelog kraljevića, bezobzirnog i okrutnog tiranina, da se uspne na prijestolje.

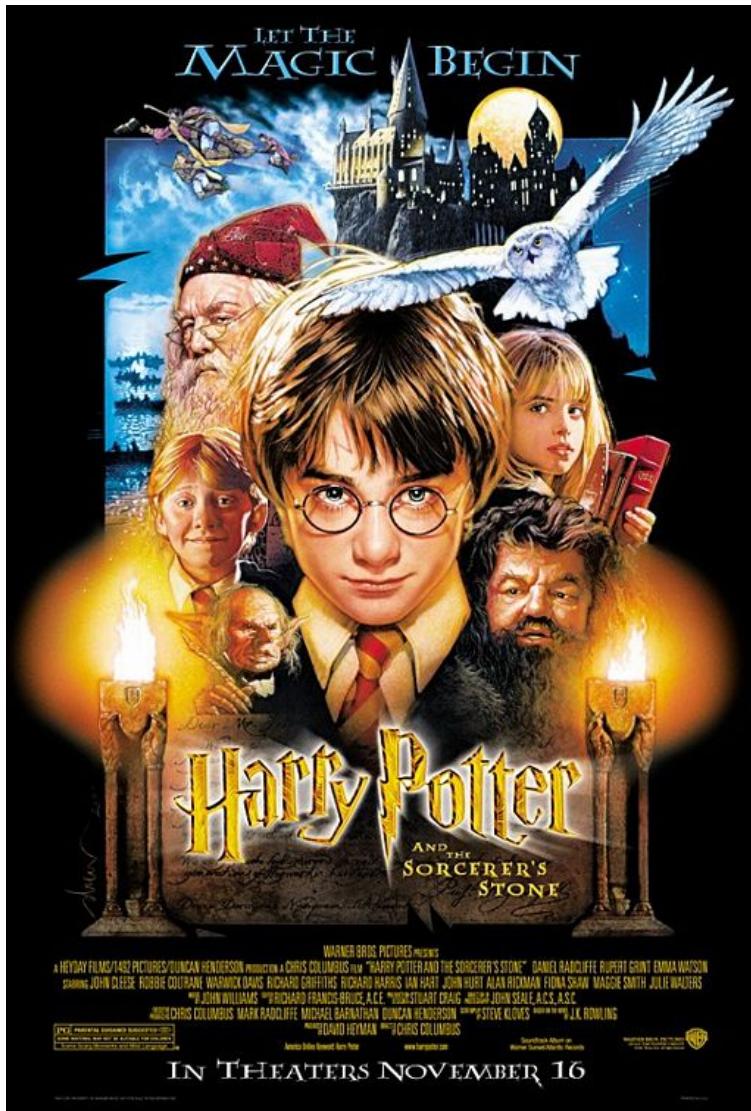
Eto, to je sažeta priča *Zvjezdane prašine*. Ako vam to liči na uobičajenu modernu bajku, u pravu ste, jeste. *Stardust* je, sve u svemu, sasvim solidan film. Prilično je duhovit, prožet inteligentnim crnoumornim štosevima: vidi se da je to izvorno pisao i osmislio Englez. Scenarij je dobar, a film je

dobro i dinamično režiran, solidno glumljen i uz vrhunske efekte koji, k tome, ne služe sami sebi. Pa ipak, moram reći da me nije baš oduševio. Jednostavno, nisam se uspio vezati uz likove, pa me sve skupa, iako ni na što ne mogu uputiti konkretni prigovor, ostavilo hladnim. Premda moram priznati, ne bez laganog osmiješenja. Možda je to film koji radi na nekom dubljem nivou i možda mi se na neko drugo gledanje više dopadne, vidjet ćemo.

Story so far...

OK, za početak, *disclaimer*: nisam čitao ni jedan roman iz serijala o Harryju Potteru. Dakle, ne znam kako je J. K. Rowling završila svoj turbo-mega-uspješni spisateljski pothvat, koji ju je iz obične kućanice, kao u kakvoj bajci, pretvorio u milijunašicu. Ne znam ni koliko su filmovi bliski romanima. Dakle, preostaje mi samo prokomentirati do sad snimljenih pet ekranizacija Harryja Pottera.

Da se izjasnim odmah na početku. Svih je pet filmova vrlo, vrlo solidno, ako ne i

izvrsno! Štoviše, *Harry Potter* ima šanse, ako dečki ne zabrlaju preostala dva filma, izrasti u jedan od najboljih filmskih serijala u žanru fantastike.

Kad sam gledao prvog, *Harry Potter i kamen mudraca* - onomad na nekoj od naših privatnih telki i s popriličnim zakašnjenjem, što je djelomično rezultat moje odbojnosti prema razvikanim fenomenima - shvatio sam da se radi o vrlo dobrom filmu za djecu, ali ne baš samo za djecu. Chris Columbus je uspio ispričati zanimljivu priču, premda mu je osjetnog vremena pojelo uvođenje likova i predstavljanje okruženja, dakle Hogwartsa i okolice, u kojem se odvija cijeli serijal. Ovi su zahtjevi uvodni film učinili podugačkim (što su, uostalom, i svi

daljnji: traju prosječno dva i pol sata), ali svejedno, skoro nigdje nema zamaranja i gnjavaže, tek možda s blagim izuzetkom utakmice u metloboju. Uz solidnu režiju, zasluga je to dobrog scenarija, duhovitih dijaloga i vizualnih gegova, kao i vrhunskih specijalnih efekata koji se, zapravo, u takvoj produkciji podrazumijevaju sami po sebi.

Konačno, ali zapravo najvažnije, tu je i troje djece, Daniel Radcliffe, Rupert Grint i Emma Watson, koji svojim šarmom i glumom majstorski iznose cijeli serijal, potpomognuti nizom pouzdanih glumaca u sporednim ulogama. Ukratko, dečki su se potrudili i napravili izvrsni uvod u serijal.

Uslijedio je *Harry Potter i odaja tajni*, opet u Columbusovoj režiji. Tu već stvari postaju puno ozbiljnije. *Odaja tajni* više

definitivno nije film za malu djecu. Dok po školskim hodnicima nalazimo okamenjene učenike, a iz skrivene odaje svako malo isplazi opako čudovište, sve se opasno približava solidnom hororu, što se već naziralo i u prvom nastavku. U *Harry Potteru i zatočeniku Azkabana*, u režiji Alfonsa Cuarona, konačno je jasno da je nešto trulo u državi Danskoj, pardon Hogwartskoj. S jedne strane, Harry odrasta i suočava se s

tinejdžerskim strahovima. U njemu raste buntovništvo pred nepravdama kojima je svjedok. S druge strane, idilična atmosfera stare tradicionalne škole, načeta već u prvom, a najkasnije u drugom filmu, skriva mračne tajne u kojima se ne zna tko je nevin, a tko ubojica i u kojima ništa više nije kakvim se čini. Istovremeno, mračno se zlo, utjelovljeno u lordu Voldemortu sve više i više približava. Najzad, koketira se i s tipičnim SF-ovskim motivom putovanja kroz vrijeme, koji možda djeluje malo *deus ex machina*, ali se istovremeno mora priznati da je takvo rješenje pažljivo pripremano i najavljujano kroz pojedine scene.

Harry Potter i plameni pehar, u režiji Mike Newella, je o takmičenju između tri čarobnjačke škole. Harry Potter po propozicijama, a zbog svoje mladosti, nije ni smio sudjelovati, pa ipak naslovni pehar bira upravo

njega kao jednog od dva predstavnika Hogwartsa. Ova situacija s jedne strane čini Harryja, ni krivog ni dužnog, predmetom ljubomornog bijesa ostatka škole, a s druge ga strane dovodi u niz vrlo pogibeljnih situacija. Konačno, smrt počinje kosit, a lord Voldemort zbacuje sa sebe sve maske i pokušava zbrisati Harryja Pottera.

Na posljetku stižemo do petog nastavka, *Harry Potter i Red Feniksa*, u režiji Davida Yatesa. Harryju nitko ne vjeruje da se mračni gospodar vratio. Ministarstvo magije sve to smatra zlobnim izmišljotinama i pokušava u Hogwartsu zavesti reda. Stoga u školu šalje Dolores Umbridge kao nadzornicu. Dotična srednjovječna gospođa (zamislite si Margaret Thatcher u ružičastom kostimiću, kakav se vidi još samo u buckinghamskoj palači) zdušno se prima posla, čitaj: terorizira sve i svakoga apsurfnom hrpom apsurfnih proglaša i naredbi. Najgore od svega, Harry i njegovi prijatelji shvaćaju da će ih novonastalo stanje učiniti potpuno bespomoćnima pred zlom koje im prijeti. Na diktaturu u baršunastim rukavicama djeca odgovaraju potajnom pobunom: organiziraju se u podzemlju i otvaraju logor za obuku, gdje uvježbavaju čarolije koje bi ih trebale koliko-toliko zaštiti. Kad budu provaljeni i kad diktatura uzvrati terorom, rezultat je, sasvim očekivano, ustank, da ne kažemo *anarchy in UK*. A sile mraka, istovremeno, napadaju, sve su maske strgnute i počinje prva bitka.

Kao što možete naslutiti, *Harry Potter* u filmskoj verziji ni u kom slučaju nije o hrpi bezbrižnih klinaca koji se okolo naganjaju s

komadićima grančice u rukama. To je serijal koji duboko zalazi u pore britanskog (i vjerojatno ne samo britanskog) društva. Za početak, imamo nasilje prema djeci. Ako ono što Harry trpi kod svog ujaka nije nasilje - komično prikazano i bez fizičkog maltretiranja i premlaćivanja, ali svejedno nasilje - onda ne znam što jest.

Tu je i duboka podijeljenost koja vlada među djecom, ali i njihovim roditeljima. Harry je siroče i kao takav najranjiviji. Ron potječe iz brojne obitelji, čiji je otac pošteni državni službenik (u Ministarstvu) i, neminovno, prilično siromašan. Ipak, Ronova se obitelj definitivno čini najsretnijom. O Hermioninoj obitelji ne znamo puno, osim da djevojčica nije čiste krvi (dakle, jedan od rodi-

telja nema čarobnjačke moći), što joj se nabija na nos ne jednom i nimalo lijepo, čak povremeno i vrlo krvoločno. Dakle, s jedne strane siroče, siromašan i (da se tako izrazim, nimalo slučajno) rasno nečista. S druge strane te klasne i rasne podjele, koja očito reflektira britansko društvo, stoji Draco Malfoy, dječak čiste krvi, čiji je otac bogat, utjecajan i prepotentan, a k tome otvoreno na strani zla. Treba li uopće reći da je Draco mali gad,

vječito dignutog nosa, koji oko sebe skuplja poltronske pobočnike. I druga djeca znaju osjetiti ovu podjelu, nerijetko na bolan način. Zanimljivo je, doduše, da, iako u Hogwartsu ima djece afričkog i azijskog podrijetla, nije primjetna klasična rasna podjela ili, ne daj bože, rasizam onakav kakvim ga obično shvaćamo.

Zatim, imamo i bolan proces tinejdžerskog stasavanja. Harry sve češće reagira prilično nervozno, čak i bijesno, suočen sa stalnim prijetnjama i opasnostima, a istovremeno pritisnut tajnama odnosa između njega i Voldemorta, o čemu, čini se, svi oko njega znaju više od njega samog. Niti emocionalno sazrijevanje ne ide bez problema. *Plameni pehar* na povelika vrata uvodi i ljubavna razočarenja i nesporazume.

Da stvari budu još gore, djeca se u svim tim strahovima teško mogu osloniti na odrasle. Roditelji su (barem za one koji ih uopće imaju) ionako u internatskom tipu škole ostavljeni negdje daleko. Nastavnici, i odrasli općenito, često nisu ono što se čini. Slavna veličina u stvari je napuhani kukavica. Ako profesor ne dođe na sat za vrijeme punog mjeseca... Pa, pogadajte tri put to zavija oko škole. Profesor koji prema Harryju pokazuje neskrivenu netrpeljivost i prezir, iskazat će se kao njegov iskreni saveznik. Ozloglašeni ubojica i bjegunac iz strogo čuvanog zatvora zapravo je čamio dvanaest godina sasvim nevin. Čak ni Harryjev otac nije bio baš tako plemenit kako to Harry vjeruje. A koje sve tajne skriva, primjerice, Dumbledore, možemo za sada samo nagađati.

Konačno, tu je politika. Peti je nastavak čisti politički film. Naravno, ako hoćete ozbiljnu studiju represije u školi i/ili tinejdžerske pobune, onda uzmite *Nulu iz vladanja* Jeana Vigoa ili *400 udaraca* Francois Truffaulta ili *If...* Lindsaya Andersona ili *Kess Kena Loacha*. Ovdje ipak razgovaramo o visokobudžetnoj produkciji prema velikom bestseleru. U tim je okvirima *Red Feniksa* poprilično ozbiljan politički film o represiji kojom se prikriva, odnosno priprema teren za stvarnu opasnost, koja, koliko za sada shvaćam, ne dolazi izvana, već iz samog sustava, iz same čarobnjačke zajednice. U tom kontekstu, čega bi lord Voldemort mogao biti alegorija? Kakvo je to psihotično brutalno zlo koje on inkarnira i kojem nesposobni i korumpirani predstavnici vlade utiru put? Fašizam? S obzirom na temu čistokrvnosti koja se u dosadašnjih pet filmova nimalo diskretno provlači, sasvim moguće.

Bilo kako bilo, poruka petog filma je sasvim jasna: represija izaziva otpor. Aluzije na tzv. rat protiv terora su, prema mojoj mišljenju, jasne da ne mogu biti jasnije. Jedva da ima razlike između skrivene odaje u kojoj Harry Potter i obnovljeni Red Feniksa vježbaju obrambene čarolije i logora za obuku vaše prosječne narodnooslobodilačke armije. Pardon, terorističke organizacije.

Jabuka ne pada daleko od stabla

Jedan od japanskih crtića o kojima se u zadnje dvije godine dosta govorilo bio je *Tales from Earthsea*, prema motivima znamenite trilogije o Zemljomorju Ursule K. Le Guin, a u režiji Miyazakija. Ne Hayaoa, već Goroa, njegova sina. S jedne strane, *Zemljomorje* je jedan od najcjenjenijih *fantasy* serijala nakon Tolkiena, ali i s hipotekom popljuvane miniserije koju ne gledah, pa ne znam. S druge strane, svi su grizli nokte da vide ima li veliki majstor *anime* dostojnog nasljednika.

Tales from Earthsea se kronološki nastavlja na Le Guininu trilogiju. U svijetu Zemljomorja događaju se čudne stvari. Čarobnjaci gube moć. Stoka obolijeva i ugiba. Ljetina propada. Zmajevi se međusobno ubijaju. Čini se da je Ravnoteža poremećena djelovanjem nekih mračnih sila.

Kraljević Aren, dječak na pragu momaštva, ubija svog oca, kralja, otima njegov čarobni mač i bježi u divljinu. Tu ga iz ralja vukolikih zvijeri spašava tajanstveni čarobnjak Kobac. Nakon obračuna s lovцима na robeve, Aren i Kobac nalaze utočište u kući iscijeliteljice Tenar. Nju je Kobac nekoć davno, kao djevojčicu, izbavio iz grobnica Atuana. Uz Tenar je i djevojčica Teru, koju je žena primila pod svoje. Teru osjeća da je Aren počinio zločin i s početka ne želi s njim imati nikakva posla.

Lovci robeva obavještavaju svog gospodara, zlog androginog čarobnjaka Koba da im je Kobac pomrsio račune. Kako Kob s

Kopcem ima neke stare zadjevice, naređuje svojim ljudima da otmu Tenar, ne bi li ga tako namamio u svoju utvrdu. Ispostavlja se da Kob želi ovladati tajnom besmrtnosti, ne mareći za Ravnotežu koju je svojim pokušajima dobrano poremetio. Istovremeno, Kopčeve čarobnjačke moći u Kobovoј utvrdi nestaju i Kobac se pridružuje Tenar u tamnici, da zajedno sačekaju smaknuće u zoru. Spas Tenar, Kopca i cijelog Zemljomorja sada je u rukama dvoje djece...

Ovo je ukratko fabula, koju su kao koscenaristi potpisali Goro Miyazaki i Keiko Niwa, a prema motivima jedne Hayaove priče. Naravno, sve je to smješteno u Le Guinin svijet i nadovezano na njenu trilogiju. Priča je kao takva zaokružena, za razliku od zadnjih nekoliko filmova Hayaoa Miyazakija, gdje smatram da stari majstor ima problema baš sa scenarijima. Da podsjetim, *Princeza Mononoke* puca na metafizičkom završetku. *Avanture male Chihiro* su niz epizoda, u kojima se gubi kulminacija i rasplet, odnosno prilično je teško odlučiti se što je značajnije od čega i zašto. Konačno, *Howlov pokretni dvorac* je film kojem doslovno manjka pola sata, pa da kraj ne bude zbrzan kakav je ispaо. Kao da stari majstor scenariistički zagriza više nego što u dva sata može sažvakati.

Tu je Goro skoro otišao u drugu krajnost: na kostur ne uspijeva nabaciti dovoljno mesa da popuni vrijeme od gotovo dva sata trajanja. *Priče iz Zemljomorja* je, posljedično i na žalost, pomalo razvučen film. Stječe se dojam da ga se pažljivijom režijom moglo skratiti za barem petnaestak minuta,

čime bi se značajno dobilo na dinamičnosti. Ovako kako jest, film teče dosta sporo.

Goro je učinio još jednu stvar suprotno onom što bi radio Hayao. (Znam da mu ne bi bilo drago, ali usporedbe sina-debitanta sa slavnim ocem su neminovne.) Naime, jedna od bitnih karakteristika crtića Miyazakija seniora je bogatstvo detalja, kako u raznim sporednim likovima, tako i u okruženju u kojem se likovi nalaze.

Što se likova tiče, Goro Miyazaki se drži isključivo onoga što mu je potrebno u pripovijedanju priče. To samo po sebi ne mora biti loše, čuva od zamornih meanderiranja. Ali, to znači i da on likove prikazuje pomalo šturo. Nema dodatnih karakternih crta, gesti, replika, ničeg čime bi ih se izdiglo iznad stereotipa, kako općenitih, tako i onih koje je ustoličio upravo Hayao unutar *Studija Ghibli*. To pogotovo, jer se u osmišljavanju likova Goro skoro u potpunosti oslonio na baštinu svog oca: svi su izgledom precrtni iz očevih crtića. Naravno da je Goro radio s istom ekipom kao i Hayao, ali o tom se detalju trebalo povesti malo više računa. Posebni je problem Kobac, koji služi skoro isključivo kao autorov *port-parole*, doduše s prilično relevantnim porukama, pogotovo u zapadnoj civilizaciji

koja je u značajnoj mjeri izgrađena na strahu od smrti i starosti.

Miyazaki senior je također imao običaj scenu obogatiti s raznim animiranim detaljima. Uvijek bi negdje pao neki list, proletjela ptica, zazujaо bumbar. Hayao je imao sluha za takve detalje iz prirodnog okoliša, u kojem se njegovi crtići često događaju. Iako se *Priče iz Zemljomorja* također događaju u ruralnom ambijentu, ili pak u gradu Hortu, propalom i napola zaraštenom pušvicama i šumom, ti sitni detalji iz prirode koji su vašem recenzentu tako dragi kod Goroa su izostali. Da li je to bila autorska odluka ili se jednostavno imalo budžet da se animira samo ono najvažnije, to je sad pitanje na koje nemam odgovora. Ali, Gorov se nastupni film, premda vizualno solidan, ipak doima produkcijski nešto siromašniji nego li Hayaovi.

Za zaključak: iako tek treba vidjeti u kojem će se smjeru razvijati Goro Miyazaki kao autor - a treba prema njemu biti dobronamjeran i poželjeti da to ne bude u sjeni i kao epigon slavnog oca - *Priče iz Zemljomorja*, uz sve svoje brojne nedostatke, ipak su sasvim gledljiv, zanimljiv i solidan početak. Iako se Le Guinova, navodno, i njih odrekla kao i miniserije.

